Afsender:
NOAH
Nørrebrogade 39,1 TV
2200 København N

ØST
P DANMARK

Miljøsk

Miljøøkonomi for giraffer

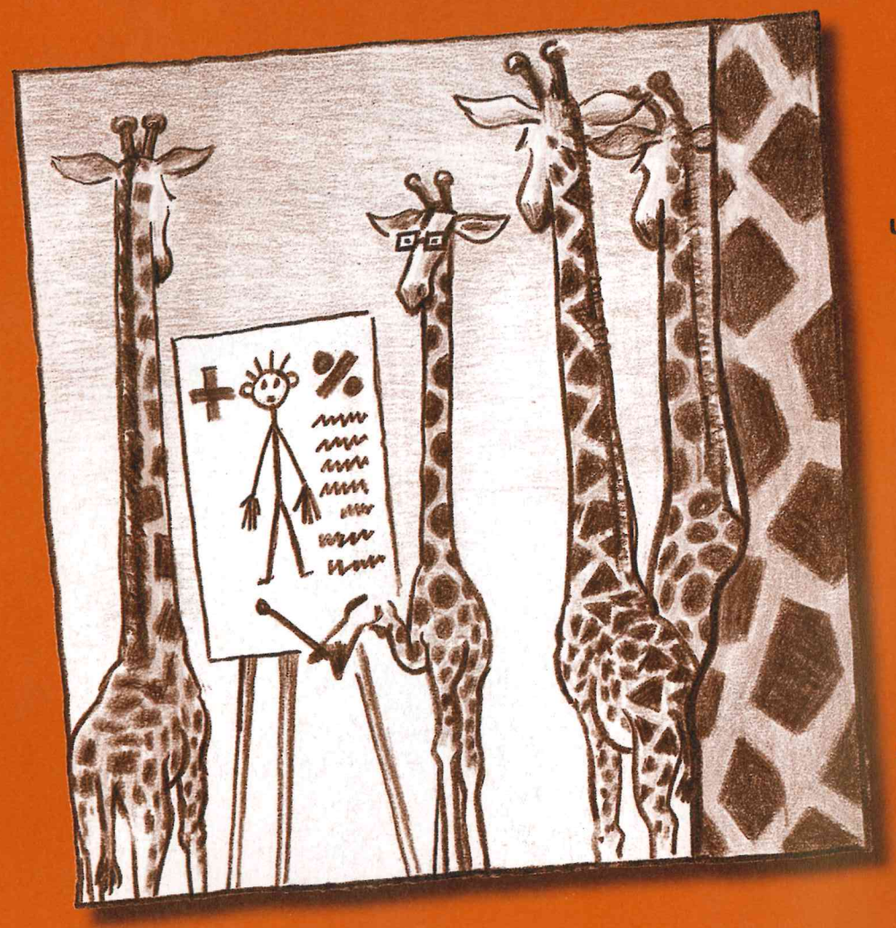

Giraffen havde - med hjælp fra bakterierne - opfundet en metode, som kunne udrydde menneskene og gøre plads til langt flere giraffer.

En dag satte giraffene sig ned og diskuterede, hvad mennesket – det billige skidt – egentligt var værd.

Og da *Homo sapiens* ikke havde nogen værdi for girafferne, blev de på helt demokratisk vis enige om at udrydde dem

Historie og billede fra NOAHs bog om Miljøøkonomi - se side 44

Åbenhed i forvaltningen

Tema

NOAH - Friends of the Earth Denmark Nr 37 Dec '04

Hurra for båden! Den er bare for lille

Med Putins nylige underskrift er det nu sikkert, at Kyoto-protokollen træder i kraft. Da USA utvetydigt erklærede, at de ikke ville være med, kom Kyoto til at hænge på Rusland, fordi kravet var, at aftalen omfattede mindst 55% af industrilandenes udledninger af drivhusgasser.

Men nu kommer den i vandet, Kyoto, som skal sikre os mod de frygtede klimaændringer. Desværre er det som med Titanic. Redningsbådene er for få og små: dDet bliver kun os på 1. klasse, der bliver reddet.

Det er der flere grunde til: Ambitionen i Kyoto var fra starten for beskeden. Dernæst blev målet flyttet undervejs - på USA's foranledning. Hvorefter USA med en fjerdedel af verdens CO2-udledning forlod Kyoto. Og endelig er verden forandret meget, siden processen begyndte: Kina er på vej som hele verdens Fabrik nr. 1, men rangerer som udviklingsland og pålægges derfor ikke forpligtelser under Kyoto. Det flytter CO2-udledningerne øst over og giver øget skibsfart, og dermed øget udsendelse af der både udsender drivhusgasser og anden luftforureningforurener luften voldsomt. Det er i forvejen et problem, at skibs- og flytransport ikke er med i Kyoto.

Den beskedne ambition om at standse væksten i udledningerne og vende tilbage til 1990-niveauet minus fem procent i 2012 var hvad verdens olieøkonomier kunne blive enige om i 1997. Og alligevel en måske fornuftig nok, praktisk og psykologisk udfordring: Supertankeren kan ikke vende hurtigt og olie-narkomanen tåler ikke den kolde tyrker. Men klimaforskerne taler nu en gang om et behov for 50-60% reduktioner og helst inden 2050.

I stedet for ægte nedskæringer i den rige verdens forbrug, blev Kyotos virkemidler handel med forureningstilladelser samt de såkaldte "fleksible mekanismer": Vi kan undlade at skære ned i vores eget energiforbrug, hvis vi investerer i projekter, som lagrer CO2 i plantager eller i undergrunden, eller som sparer energi i U-lande (Clean Development Mechanism) og i den gamle Østblok, (Joint Implementation). Selv om det er projekter, der alligevel ville være gennemført på forretningsbasis.

Mange synes, det lyder både smart og tilforladeligt, men der er store skavanker indbygget, som må modvirkes i Klimakonventionens næste aftaleperiode:

"Markedet" kan meget, men er pr. definition amoralsk, ufolkeligt og uegnet til at sikre miljø og retfærdighed. Et marked med forureningstilladelser er moralsk dybt problematisk. Ville vi acceptere, at Sverige kunne sælge »ihjelkøringstilladelser« til lande, der har relativt flere trafikofre? Eller at Danmark kunne sælge »mordtilladelser« til USA eller Rusland?

"Mekanismerne" og markedet luller befolkningerne i lande som Japan, UK og Danmark ind i en forestilling om, at vi ikke selv behøver tage affære. Det fratager os tilskyndelsen til at gøre noget aktivt selv med vores egen adfærd – og fortsætter fortrængningen om den økologiske gæld, vi har at betale.

Kampen om klimaet bliver til et speciale for advokater, direktører og revisorer – med andre ord: dDybt ufolkeligt. Det er også umoralsk, at vi snupper de østeuropæiske landes billigste og bedste CO2-reduktionsgevinster, som de selv får så hårdt brug for fremover.

Før den anden aftaleperiode må vi kræve, at regeringen sikrer målsætninger, der reelt mindsker klimaforstyrrelserne og sætter handling på hjemmefronten i centrum. Men alle har et ansvar at leve op til – privat, på jobbet, ved valg af ferieform osv.

Vi siger Hip-hip hurra for Kyoto!!! Men det er alt for lidt og slet ikke godt nok.

Af NOAHs Energigruppe

Indhold

En god økologisk høne
Af Uffe Worm 4

Tema Aktindsigt i EU's hektarstøtte
Af Martin Bækgaard 8

Tema Adgang til miljøoplysninger
Af Lasse Baaner 12

Tema Lær af fortiden og få vedtaget REACH
Af Rikke Lethare Nielsen 16

Naturkamp er kulturkamp
Af John Holten-Andersen 20

Reclaim the streets
Af Dan Boding-Jensen 24

Tema Råd om databaseadgang
Af Martin Bækgaard 26

Mest miljø for din stemme
Af Ejvind Larsen 28

Tema Adgang til miljøoplysninger i det nye Europa
Af Ivaylo Hlebarov - Za Zemiata 32

Nok miljø for landbrugsstøtten?
Af Kaj Lund Sørensen 36

Tema Værktøjskasse til kamp mod myndighederne
Af Dan Boding-Jensen 40

Anmeld en bog 42

Miljøøkonomi for skoleelever 44

Miljø kort
Af Pernille Hagedorn-Rasmussen 46

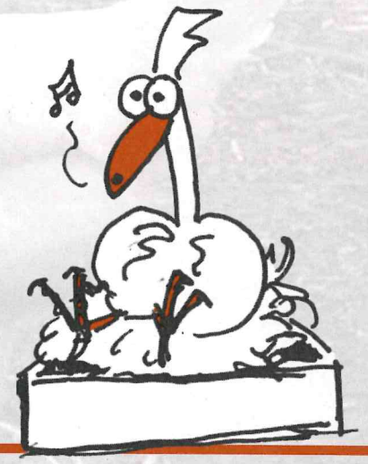

Efter syv år med produktudvikling, afprøvninger og eksperimenter, der førte til udvælgelsen af Danmarks bedste økologiske høne og til udviklingen af et fortrindeligt opdrætssystem, stoppede hønseriet Uffe Worm ApS produktionen i december 2003, klemt af såvel kartelagtige tilstande på markedet og kravet om stordrift for at være konkurrencedygtig. Hvad der forsvandt vil jeg kort forsøge at beskrive her.

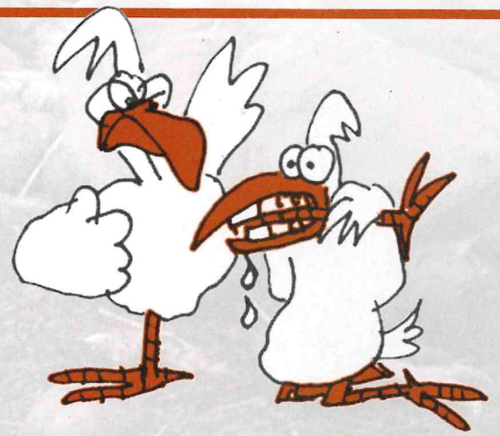

Tegning: Tony Hoffmann Jørgensen

En god økologisk høne

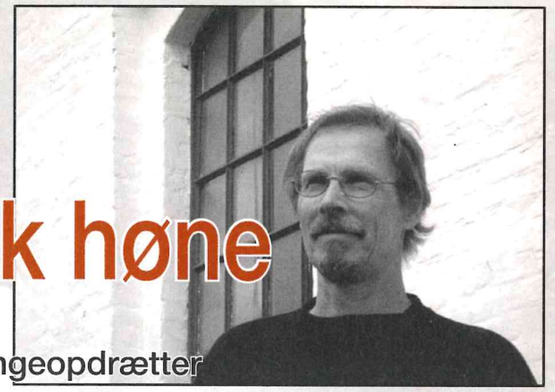

Af
forhenværende kyllingeopdrætter
Uffe Worm,
Svanholm Gods

En økologisk udfordring

Burhøns, kannibalisme i skrabe ægsproduktionen, fjerpilning i de økologiske hønsegårde. Det kan da ikke passe at man ikke kan have almindelige sunde raske høns. Som engageret økolog kunne jeg kun opfatte ovennævnte som en udfordring.

I 1997 startede jeg mit eget hønseri i nærheden af Odense. Velopdragne økologiske høns var der i hvert fald brug for, ingen tvivl om det. Jeg var sikker på, at det kunne jeg lave. At opdrage kyllinger, så de blev gode høns, der lagde gode æg og ikke hverken pillede fjer af hinanden eller spiste hinanden levende, var målet. Ingen andre opdrættede den gang økologiske høns. Dengang var en høne økologisk, hvis den ikke havde fået klippet næbbet af og havde spiste økologisk foder i 6 uger.

Fjerkræproduktion var oppe i tiden. Samtidig var økologiske slagtekyllinger efterspurgte. Så vi var nogle få landmænd, der hjalp hinanden i gang med at opdrætte økologiske kyllinger. Vi byggede hønsehuse, holdt møder om dyrevelfærd og økologiske kvalitetsprodukter. Til en start var slagtekyllingerne en måde at få fyldte huse, mens jeg arbejdede på at overbevise ægproducenterne om, at mine høns var bedre end de konventionelle. Helt klart et fremtidigt marked og varslingen var, at i år 2000 skulle alle økologiske ægproducenter købe økologisk opdræt. Alle tiders chance for en pioner, der kunne se hvad der skulle til, skulle jeg mene.

Siddepinde, dagslys i huset, adgang til udearealer fra 3 ugers alderen, skiftefolde med mobile huse, støvbade, elektriske kyllingemødre med varme i kølige huse, foder, der overvejende består af hele ubehandlede korn og frø. Alt sammen tiltag, der tilgodeser høns naturlige behov og adfærdsmønstre.

Opdragelse er ikke nok

Udgangspunktet var, at det var systemet og ikke hønsene, der var noget i vejen med, når vi kunne læse den ene rædselsberetning efter den anden om fjerpilning og kannibalisme i de økologiske hønsehuse. Menneskene havde dog været så grundigt i gang med at optimere på hønens produktivitet ved hjælp af indavlsmetoder. De mest almindelige industrihøns var simpelthen invalideret, især hvad angår adfærdsmønstre. Hønsene kunne finde på at lægge sig i en stor bunke, så de nederste blev kvalt eller de gik i gang med fuldstændigt at pille alle fjer af hinanden. Derfor var det næste at finde en høne, der skilte sig så meget ud fra industrihønsene, at den var anvendelig i en økologisk hønsegård.

Udviklingsarbejdet fik en del opmærksomhed og dermed også finansiel støtte både fra det offentlige via midlerne til græsrodsforskning og fra private støtter. Først og fremmest Dyrenes Beskyttelse, der hjalp til da jeg med møje og besvær fik Fjerkrærådets og Veterinærdirektoratets opbakning til at lave en

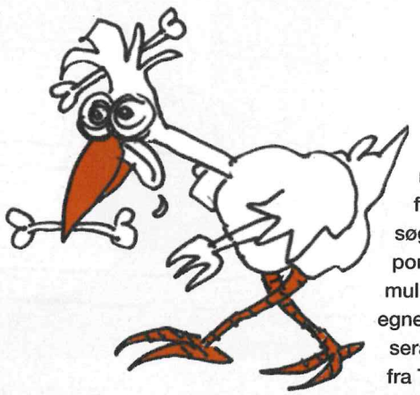

mindre forsøgsimport af en mulig velegnet hønserace fra Tjekkiet. Efter et besøg i Tjekkiet blev importen dog opgivet, da den generelle udvikling også var nået til Prag. Hønsene var såmænd ikke bedre end, hvad vi kunne finde i Danmark.

Hellevadhønen et godt valg

Efter henvendelse fra en mindre kunde forsøgte jeg mig med opdræt af en danskavlet krydsningshøne, som branchens konsulenter ellers mente ikke havde en chance, Hellevadhønen.

I Vendsyssel lige uden for Hjallerup ligger Rugeriet Hellevad. Igennem to generationer har familien Wulff avlet høns til æglægning efter gode gamle avlsmetoder: avl på gulv i stedet for bure, så også høns adfærd med hensyn til redesøgning får betydning; raceavl, hvor indavl så vidt muligt undgås. Hellevadhønen er således en krydsning mellem to rene racer: den Hvide Italiener og New Hampshire. I 50'erne var der mere en hundrede avlscentre for fjerkræ i Danmark. Udviklingen og især fremkomsten af burhønserierne i kombination med globaliseringen førte til, at der i begyndelsen af 80'erne kun var et avlscenter, der avlede høns til æglægning: Rugeriet Hellevad. De fleste andre var lukket og de øvrige var blevet underlagt de internationale avlsfirmaer og opformerede kun importerede dyr. Kort sagt indenfor et felt, hvor Danmark altid har været førende på verdensplan, er nu kun et par stædige vendelboer tilbage. Hellevad overlevede krisen ved at koncentrere sig om det lokale marked og ved sideløbende at være ægpakkeri.

Trods branchens varsler viste Hellevadhønen sig at være et rigtigt godt valg. Produktiviteten er helt på højde med de gængse industrihøns, foderforbruget lavt, klumpning ikke et problem, redesøgningen formidabel god og evnen til at udnytte hele hønsegården ligeså. Alt i alt en for økologer kommerciel interessant høne til æglægning. At den så vejer flere hundrede gram mere end konkurrenterne, gør den også interessant som suppehøne, når den har udtjent sin tid som æglægger. Allerede i 1998 leverede jeg de første Hellevadhøns til kommerciel økologisk æglægning.

Et godt produkt er ikke nok

At kravet om økologisk opdræt først blev en regel i 2003, gjorde det lidt hårdt for det lille nystartede firma at klare sig i konkurrencen. De konventionelle høns var vældigt meget billigere, så kun de fremsynede økologer - endda kun dem med mindre besætninger - var parate til at købe de "rigtige" økologiske høns.

Et lille bitte hjørne af markedet blev det da til, selvom branchens store spillere konstant var ude med dommedagsprofetier om,

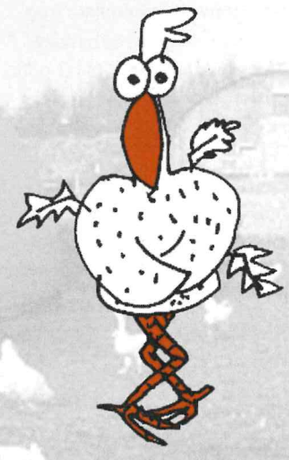

hvor meget sygdom det ville sprede, hvis kyllingerne skulle udendørs før de blev voksne. Produktudvikling og markedsføring koster penge og da min kasse i år 2000 var tom indskød nogle gode venner penge i virksomheden ud fra den forståelse, at et så godt produkt i vor tid med krav om mere dyrevelfærd og mere økologi måtte have gode chancer i fremtiden.

Brune og hvide æg

Et af de parametre, der blev brugt i handlen var æggeskallens farve. Hellevadhønen lægger cremefarvede æg. Fra skrabehønens introduktion havde økologerne overtaget en påstand om, at gode æg var brune æg. I manglen på saglige argumenter blev skalfarven, da også i lang tid brugt til at holde Hellevadhønen ude. Efter flere smagsprøvninger og salgstest blev der dog åbnet for hvide økologiske æg. Et af de store avlsfirmaer ville gerne i samarbejde med Danæg introducere en af de hvide burhønsetyper som et økologisk alternativ.

Meget nemmere blev det dog ikke. Avlsfirmaerne havde et es i ærmet: Den Frivillige Salmonellahandlingsplan. Når argumentet bliver sundhed og fødevaresikkerhed, er man godt med. Indholdet i planen er ikke nær så vigtigt som navnet. Det er sådan, at med de alvorlige forekomster af salmonella i æg i 1998 og 1997 blev den offentlige kontrol meget forbedret og alle, der havde en produktion af æg eller høns til æglægning, er siden blevet grundigt kontrolleret. Sammen med foderstofbranchen lavede Fjerkrærådet dog en yderligere plan, der under dække af fødevaresikkerhed sikrede dem mod opkomlinge i branchen. Ingen andre produktionsmetoder end de gængse hos de store kunne accepteres. For eksempel må ingen ægproducenter ifølge Den Frivillige Salmonellahandlingsplan blande deres eget foder af naturlige råvarer fra deres egen gård uden at betale et betydeligt beløb til laboratorieanalyser og kontrol. Det til trods for adskillige forsøg i svinebranchen påviser, at hjemmeblanding er en velegnet metode til at forebygge salmonella.

En vigtig del af mit opdrætssystem var at fodre med hele korn og frø. Alene prisen på kontrol var nok til, at jeg ikke kunne underskrive Den Frivillige Salmonellahandlingsplan.

Et andet krav var at rugeri, forældredyr og opdræt skulle være på hver sit selvstændige matrikelnummer. For rugeriet Hellevad, der indenfor husmandsstedets areal har alle tre aktiviteter, er et sådan krav fremtidsmusik, der kræver en noget større markedsandel. Således lykkedes det konkurrenterne at holde Hellevadhønen ude fra staldene hos leverandørerne til de store pakkerier Danæg og Hedegård Foods. De ville simpelthen miste deres leverandørkontrakter, hvis de satte Hellevadhøns ind i stalden. Det lugter vist af kartelaftale.

Volumen og specialisering

Kravet om volumen i produktionen for at være kosteffektiv var dog stadig svært for mig at opfylde. Der skulle både være kunder nok og plads nok til produktionen. Med henblik på at få en bedre arbejdssituation nu, hvor udviklingsarbejdet var nogenlunde gennemført og kommercialiseringen stod for døren, flyttede jeg i 2003 produktionen til storkollektiv Svanholm. Her skulle den lille opdrætsvirksomhed så være en del at den alsidige økologiske produktion på godset og udvikle sig fra en halv til en hel årsindtægt eller mere i det tempo som markedet tillod.

Sådan spiller klaveret ikke i vore effektive tider. Efter et år her måtte jeg sande at minutterne tæller. Det hjælper ikke at produktionen kun kan betale en halv mand, når den kræver en hel. Underskuddet voksede og med Den Frivillige Salmonellahandlingsplan i hånden holdt konkurrenterne mig effektivt ude fra markedet. Hønseriet måtte lukke.

Nogle økologiske ægproducenter har dog stadigvæk Hellevadhønen i deres stald og jeg håber at de stadig kan finde en opdrætter, der vil forsyne dem med denne fremragende høne. Interesserede kan læse mere om hønen på http://hellevadhoenen.dk

I januar 2003 sendte Kjeld Hansen fra Bæredygtighed sammen med Nils Mulvad fra Dicar (Center for analytisk journalistik) en anmodning til Direktoratet for FødevareErhverv om at få et dataudtræk over modtagere af hektarstøtte med navn og beløb. Umiddelbart burde denne anmodning ikke give anledning til problemer. Alligevel trak sagen i langdrag.

Tegner:
Tony Hoffmann Jørgensen

Aktindsigt i EU's hektarstøtte

Martin Bækgaard (stud. Scient. pol.),
Projektmedarbejder ved
Dicar

Tema

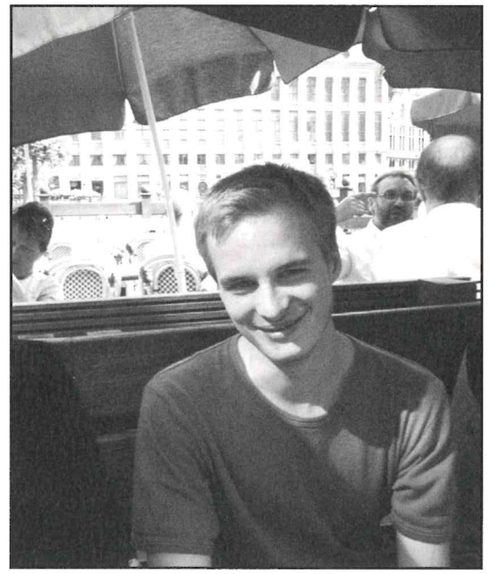

Formålet var, at også andre støtteordninger skulle gøres offentlige, så de to journalister og offentligheden kunne skaffe sig overblik over økonomien i landbruget.

Afvisning på afvisning

Anmodningen blev afvist med den begrundelse, at oplysningerne ikke forelå som et dokument i offentlighedslovens forstand og at direktoratets medvirken ved udlevering af oplysninger derfor krævede en politisk beslutning.

Den afgørelse påklagede de to journalister til Fødevareministeriet men blev igen afvist med den begrundelse, at det ville medføre en uforholdsmæssig stor arbejdsbyrde at imødekomme anmodningen for direktoratet, fordi den berørte 49.666 enkeltsager. En klage til ombudsmanden blev afvist af samme grund, og Mariann Fischer Boel konstaterede i et svar til Keld Albrechtsen den 9. august 2003, at oplysningerne fandtes på så mange forskellige filer, at det ville medføre et betydeligt arbejde at stykke dem sammen og rense dem for tavshedsbelagte oplysninger.

Mulvad og Hansen måtte nu prøve at dokumentere, at anmodningen ikke angik 49.666 forskellige papirsager, men kun et elektronisk udtræk, som ministeriet let kunne foretage, fordi data kunne trækkes ud på en gang. De bad derfor om at få beskrevet IT-systemet, og hvordan der blev lavet masseudtræk til EU og Told og Skat. Også dette afviste direktoratet at oplyse noget om. Senere kom det dog frem, at oplysningerne var registreret i et IT-system, og direktoratet imødekom ønsket om at beskrive IT-systemet.

Journalisterne ventede på at få de sidste og endelige afgørelser tilsendt fra ministeriet, da ministeriet pludselig besluttede at imødekomme ønsket om aktindsigt. Ikke blot i hektarstøtteordningerne men i alle støtteordninger under Direktoratet for FødevareErhverv. Dermed kunne over

15 måneders korrespondance mellem journalisterne, Fødevareministeriet og ombudsmanden afsluttes.

Total nedsmeltning

Det viste sig senere, at det hele tiden havde været uproblematisk at udtrække og udlevere de ønskede data. Oplysningerne havde nemlig under hele forløbet været samlet på en fil, og det eneste direktoratets medarbejdere havde behøvet at gøre for at imødekomme anmodningen om aktindsigt var at fjerne nogle CPR-numre. Fødevareministeren havde dermed uforvarende ført Folketinget og Folketingets Ombudsmand bag lyset. Hun omtalte senere sagsbehandlingen i ministeriet som total nedsmeltning.

Ond vilje?

Spørgsmålet er, hvad der egentlig gik galt i Fødevareministeriet. Dicar har i denne sag efterfølgende kunnet konstatere, at både direktoratet og ministeriet på et meget tidligt tidspunkt i sagsbehandlingen var klar over, at data let kunne trækkes ud. Journalisterne, Folketinget og Folketingets Ombudsmand blev altså vildledt bevidst.

Desuden blev det klart, at hverken ministeriet eller direktoratet havde foretaget en realitetsbehandling af, hvorvidt der var tale om et dokument i offentlighedslovens forstand før så sent i forløbet som 1. april 2004. Hvem der traf beslutningen om ikke at realitetsbehandle anmodningen om aktindsigt før meget sent, og hvem der tog beslutningen om, at data langt om længe skulle udleveres, er dog ikke nemt at afgøre.

Problemet er, at disse spørgsmål ikke kan besvares. Erfaringer fra denne og andre sager har givet Dicar en ret klar fornemmelse af, at sagsbehandlingen er blevet ringere efter overgangen fra en sagsbehandling baseret på papir til elektronisk sagsbehandling. På grund af dårlig journaliseringskultur mister myndighederne mange centrale informationer. Dette kan f.eks. være informationer om, hvem der har været med til at tage beslutninger, eller informationer om selve beslutningsgrundlaget.

Derfor er det svært at rekonstruere sagsbehandlingsforløb som i det konkrete tilfælde og finde ud af, hvad der rent faktisk er gået galt, og hvorfor en umiddelbart banal sag om aktindsigt i den grad kunne trække i langdrag.

Tilsyneladende sker der ikke nogen opfølgning på, hvordan man journaliserer i den offentlige sektor. Derfor opstår problemer som det ovenstående.

I hektarstøttesagen er der derfor (mindst) 4 spørgsmål, der trænger sig på:

1. Hvorfor foretog hverken departement eller direktorat en realitetsbehandling af, om der var tale om et dokument i offentlighedslovens forstand før foråret 2004?
2. Hvorfor blev oplysningerne om, at det var problemfrit at udtrække data holdt tilbage i over et år?
3. Hvordan sikrer man, at ombudsmanden går ind i tilsvarende sager i fremtiden og ikke afviser dem alene på baggrund af myndighedernes begrundelser?
4. Hvorfor er dokumentationen generelt så dårlig i sager om aktindsigt, at det er umuligt at rekonstruere, hvem der har været sagsbehandler og beslutningstager i sagen?

...eller bare manglende viden?

For mange myndigheder forekommer det svært at håndtere sager om databaseudtræk. Myndighederne har simpelthen ikke den nødvendige viden om, hvordan databaseudtræk skal foretages. Ond vilje er derfor ikke nødvendigvis den eneste forklaring på, at myndighederne er tilbageholdende med at udlevere data.

Dicar har i flere tilfælde oplevet at få afslag på aktindsigtsansøgninger med den begrundelse, at det ville medføre et betydeligt merarbejde, som det også skete i hektarstøttesagen.
Moderne it-systemer er imidlertid normalt bygget op, så udtræk fra databaser kan foretages meget hurtigt og uden de store omkostninger. Det har Dicar erfaret i en række andre sager om aktindsigt hos myndigheder, f.eks. om udtræk af grundskolernes og gymnasiernes afgangskarakterer, biblioteksspenge til forfattere, Miljøstyrelsens databaser, donorregistret, samt oplysninger om P-afgifter i en række danske byer.

Det praktiske arbejde forbundet med denne type udtræk overstiger sjældent en time, og alle oplysninger kan normalt rummes på en cd-rom, der koster omkring 10-20 kroner. I de fleste tilfælde er data uden problemer for nogen af parterne blevet sendt til os som en vedhæftet fil.

En del myndigheder har muligvis ikke kendskab til disse forhold, og derfor er det vigtigt at bedømme deres begrundelser konkret, når de fortæller om det meget ressourcekrævende arbejde, som et udtræk kræver.

Spilleregler i en ny offentlighedslov

Hektarstøttesagen stiller på flere måder spørgsmålstegn ved myndigheders sagsbehandling i sager om aktindsigt. Det er derfor Dicars håb, at en ny offentlighedslov vil gøre sagsbehandlingen mere gennemsigtig. Det kunne f.eks. ske med et krav om, at der løbende sker opfølgning på myndighedernes journalisering.

Hertil kunne passende følge et krav om, at myndighedernes begrundelser for afslag på aktindsigt skulle være mere detaljerede, og at myndighedernes begrundelser vurderes mere kritisk fra ombudsmandens side.

Endelig ville det være naturligt, at man indførte nogle mere præcise regler om, hvad myndighederne skal formidle af data. Et løsningsforslag kunne være, at alle myndigheder en gang årligt skulle lave et udtræk af tabeller og nøgler fra databaser i ascii-format med de felter, som ikke indeholdt personfølsomme oplysninger. Herefter kunne data udleveres uden problemer, der skulle ikke bruges tid på særudtræk og folk kunne selv udvælge de dele data, de havde brug for.

I sidste ende vil større åbenhed være til gavn for både myndighederne og offentligheden, som pludselig vil få adgang til en lang række væsentlige – men i dag desværre skjulte – oplysninger om, hvordan vores samfund fungerer.

Mere info

http://www.dicar.dk/research/aktindsigt/index.htm

http://www.cfje.dk/cfje/Lovbasen.nsf/cba2be3627b45ccdc1256cae0040747c/9af04d15e80a25e4c1256dd3003207a4?OpenDocument

Tema

EU har tiltrådt Århus konventionen, der giver os ret til oplysninger på miljøområder – men ofte er problemet at blive opmærksom på, at der overhovedet eksisterer oplysninger om et givet spørgsmål

Adgang til miljøoplysninger

- om Århus-konventionen, miljøaktindsigtsdirektivet og miljøaktindsigtsloven

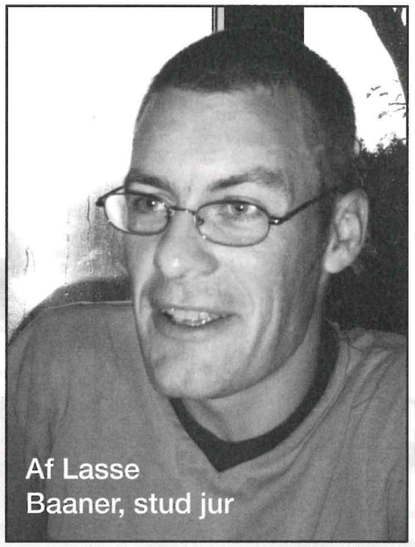

Af Lasse Baaner, stud jur

Århus-konventionen blev vedtaget på UNECE's 4. miljøministerkonference i Århus d. 23 – 25 juni 1998. Konventionens officielle navn er: Konventionen om adgang til oplysninger, offentlig deltagelse i beslutningsprocesser samt adgang til klage og domstolsafgørelser på miljøområdet. Det markerer de tre centrale områder i konventionen: Ret til miljøoplysninger, ret til deltagelse i miljømæssige beslutninger og ret til at klage i miljømæssige spørgsmål.

Konventionen er en traktat, en aftale mellem de stater, der har tiltrådt konventionen, og den forpligter kun staterne overfor hinanden. For at traktater kan bruges i det danske retssystem, skal de implementeres i den danske lovgivning. Selve Århus-konventionen er således ikke direkte anvendelig for borgerne i Danmark, men Århus-konventionen forpligter Danmark til at sikre borgerne i landet nogle processuelle rettigheder på miljøområdet.

EU – direktiv giver muligheder

På baggrund af Århus-konventionen vedtog EU-landene i 2003 et revideret miljøaktindsigtsdirektiv. (note: Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/4/EF af 28. januar 2003 om offentlig adgang til miljøoplysninger) Medlemsstaterne skal leve op til direktivet fra 14. februar 2005. Det nye direktiv ligger i sin konstruktion og sine formuleringer tæt op af Århus-konventionen.

Men Århus-konventionen har en svag compliance-mekanisme – dvs. at de regler, der skal sikre at staterne overholder konventionens bestemmelser, er uden reel virkning. Derfor har det stor betydning for konventionens rettigheder, at de også knæsættes i et EF-direktiv. Direktivet har forrang for den danske lovgivning og direktivets regler kan påberåbes af borgere og organisationer i det danske retssystem.

Retten til miljøoplysninger efter anmodning

Selv om sagen er enkel: at give borgerne krav på adgang til myndighedernes oplysninger vedr. vores fælles miljø, så fremstår det efter en tur gennem tre niveauer af den juridiske vridemaskine – den internationale partskonference, EU's lovgivningsprocedure med Rådet og Europa-Parlamentet og vores egen lovgivningsprocedure med Regering og Folketing - som lettere kompliceret.

Retten til aktindsigt i miljøoplysninger følger af Århus-konventionens artikel 4 og miljøaktindsigtsdirektivets artikel 3 og 4.

De danske regler, der modsvarer konventionens og direktivets regler findes i miljøaktindsigtsloven (note: lov nr. 292 af 27. april 1994 om aktindsigt i miljøoplysninger, som ændret ved § 1 i lov nr. 447 af 31. maj 2000 og § 6 i lov nr. 215 af 31. marts 2004) og offentlighedsloven. Reglerne i miljøaktindsigtsloven supplerer og henviser til de generelle regler om aktindsigt i medfør af offentlighedsloven.

Udgangspunktet for konventionen og den danske lovgivning er, at alle skal kunne få indsigt i enhver oplysning vedrørende vores miljø. Århus-konventionens definition af miljøoplysninger er meget bred og omfatter stort set alle de oplysninger, der kan relateres til miljøet og menneskers livsvilkår.

Undtagelser fra undtagelser

Der kan dog i særlige tilfælde gøre sig offentlige eller private hensyn gældende, som indebærer at visse oplysninger kan tilbageholdes. Det gælder f.eks. fortrolige oplysninger om virksomheders forretnings- eller fabrikationshemmeligheder eller oplysninger, der vedrører det nationale forsvar. Miljøaktindsigtsloven henviser her til offentlighedslovens regler for hvilke dokumenter og oplysninger der er undtaget fra reglerne om aktindsigt. Denne lovtekniske konstruktion er lidt tung at arbejde med, for offentlighedslovens undtagelsesregler er både detaljerede og komplicerede og miljøaktindsigtsloven gør undtagelser fra offentlighedslovens undtagelsesregler!

Dertil kommer særregler som at oplysninger om emissioner til miljøet ikke er omfattet af undtagelsesbestemmelser om forretningshemmeligheder. Alle undtagelsesbestemmelserne til trods, er det dog stadig undtagelsen, at der ikke er aktindsigt i miljøoplysninger.

Fakta boks 1
Århus-konventionen blev vedtaget på UNECE's 4. miljøministerkonference i Århus d. 23 – 25 juni 1998. (note: UNECE: United Nations Economic Council of Europe – FN's økonomiske råd for Europa. www.unece.org) Konventionens officielle navn er: Konventionen om adgang til oplysninger, offentlig deltagelse i beslutningsprocesser samt adgang til klage og domstolsafgørelser på miljøområdet.
Århus-konventionen blev først og fremmest implementeret ved ændringer af reglerne i miljøaktindsigtsloven, ændringer af kredsen af klageberettigede i en række miljølove og indførelse af nye regler om inddragelse af offentligheden i større naturforvaltningsprojekter.

Århus-konventionen og miljøaktindsigtsdirektivet forpligter staterne til at undergive undtagelsesreglerne en "public interests test" som går ud på, at undtagelserne altid skal fortolkes restriktivt "under hensyntagen til den offentlige interesse i at oplysningerne offentliggøres". Den danske lovgivning indeholder ikke en pligtmæssig afvejning af interesser i forbindelse med administrationen af alle undtagelsesbestemmelserne. Her kan man som borger eller organisation påberåbe sig direktivets regler, hvis man mener at denne afvejning mangler.

Informationssøgning og myndighedernes vejledningspligt

Det største problem er imidlertid normalt ikke at få adgang til de miljøoplysninger man anmoder om. Problemet er at blive opmærksom på, at der overhovedet eksisterer oplysninger om et givet spørgsmål. Århus-konventionen pålægger staterne en aktiv oplysningspligt med hensyn til miljøoplysninger, men forpligtelsen har kun sat sig få spor i den danske lovgivning. Man kan heller ikke forvente, at en sådan mere ubestemt forpligtelse umiddelbart kan få kontroversielle miljøoplysninger frem i lyset.

Ifølge den danske forvaltningslov har myndigheder en almindelig vejledningspligt når de modtager en henvendelse indenfor deres sagsområde – i princippet også når henvendelsen drejer sig om adgang til de miljøoplysninger myndigheden måtte være i besiddelse af vedr. et givent emne. Der er dog en tradition for at kræve en forholdsvis nøjagtig angivelse af dokumenter eller sager, når der anmodes om aktindsigt. Miljøaktindsigtsdirektivet udtrykker klart, at EU-landene skal sikre, at embedsmænd er forpligtede til at yde offentligheden bistand med søgning af miljøoplysninger. Medlemsstaterne skal også udarbejde registre over de miljøoplysninger som myndighederne er i besiddelse af. Ånden i direktivet er progressiv og sætter sig forhåbentlig spor i den danske lovgivning.

Hvem er forpligtet til at udlevere miljøoplysninger?

Miljøaktindsigtslovens forpligtelse til at give aktindsigt gælder dels for de myndigheder m.v., der er omfattet af offentlighedsloven, dels for organer der har offentligt ansvar for eller udøver offentlige funktioner eller tjenesteydelser i relation til miljøet, og som er underlagt offentlig kontrol. Dertil kommer særlige regler for aktindsigt i retssager vedrørende miljøspørgsmål.

De myndigheder m.v. der er omfattet af offentlighedsloven – og dermed også miljøaktindsigtsloven - er de almindelige offentlige myndigheder som stat, amt, kommune, råd, nævn m.v. samt visse forsyningsvirksomheder. Dertil kommer, at ministrene inden for deres område kan inddrage selskaber, institutioner og foreninger, som normalt ikke kan henregnes til den offentlige forvaltning under offentlighedslovens regler.

Det betyder, at man når man kommer ud over de almindelige offentlige myndigheder og ind i gråzonen blandt kommunale selskaber, fonde og institutioner, hel- og halvstatslige selskaber m.v., så bliver det vanskeligt. Her kræves en nærmere undersøgelse af den enkelte institution eller det enkelte organ sammenholdt med miljøaktindsigtslovens og offentlighedslovens definitioner og eventuelle ministerielle bekendtgørelser.

Sagsbehandlingsfrister

Til sidst skal det fremhæves at almindelige sager om adgang til miljøoplysninger både ifølge Århus-konventionen, miljøaktindsigtsdirektivet og miljøaktindsigtsloven skal ekspederes indenfor en måned - omfangsrige eller komplekse sager indenfor to måneder. Denne regel overholdes ofte ikke, og det kan være nødvendigt at gøre opmærksom på den, når man anmoder myndighederne om miljøoplysninger.

Fakta boks 2
Miljøaktindsigtslovens § 3
Ved miljøoplysninger forstås alle oplysninger i skriftlig form, i billed- eller lydform, elektronisk eller i hvilken som helst anden form, og som vedrører
1) tilstanden af de enkelte miljøelementer såsom luft og atmosfære, vand, jord, landskaber og naturområder, biologisk mangfoldighed og dens bestanddele, herunder genetisk modificerede organismer og vekselvirkningen mellem disse elementer,
2) faktorer såsom stoffer, energi, støj og radioaktivitet m.v. samt aktiviteter eller foranstaltninger, herunder offentlige foranstaltninger, miljøaftaler, politikker, lovgivning, planer og programmer, som påvirker eller vil kunne påvirke de enkelte miljøelementer som nævnt i nr. 1, samt rentabilitetsberegninger og andre økonomiske analyser og forudsætninger, som er anvendt i forbindelse med beslutningsprocesser på miljøområdet, og
3) menneskers sundheds- og sikkerhedstilstand, menneskers levevilkår, kulturområder og bygningsmæssige strukturer, hvis de er eller kan blive påvirket af de enkelte miljøelementers tilstand eller via disse elementer af faktorer, aktiviteter eller foranstaltninger som omtalt i nr. 2.

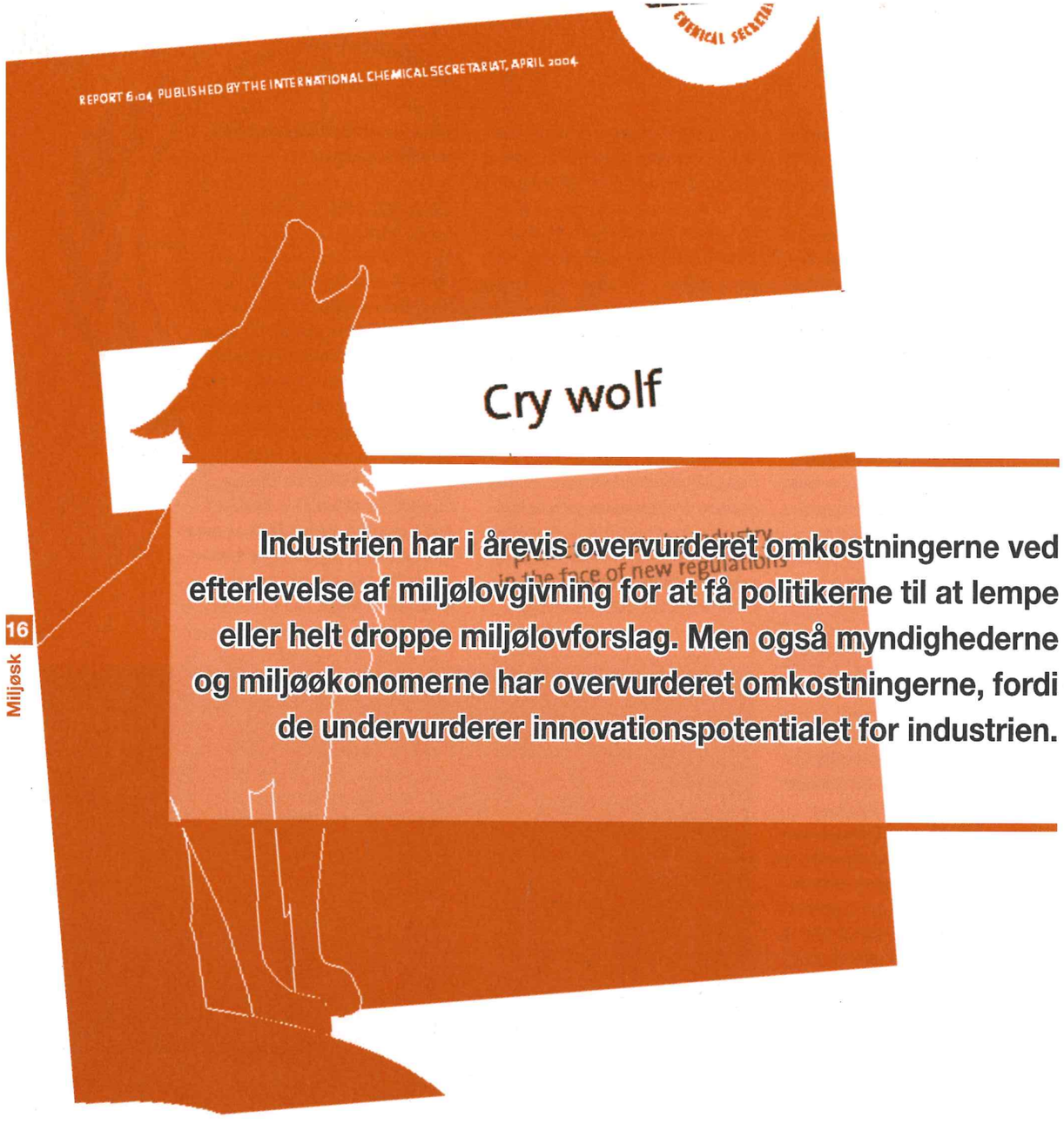

Industrien har i årevis overvurderet omkostningerne ved efterlevelse af miljølovgivning for at få politikerne til at lempe eller helt droppe miljølovforslag. Men også myndighederne og miljøøkonomerne har overvurderet omkostningerne, fordi de undervurderer innovationspotentialet for industrien.

Lær af fortiden og få vedtaget REACH

Af Rikke Lethare Nielsen
Det Økologiske Råd

Cry Wolf

Dette er hovedkonklusionen bag en ny rapport "Cry wolf", som udkom i april 2004. Rapporten viser, at de estimerede omkostninger ikke holder, når de sammenlignes med de aktuelle omkostninger, efter miljølovgivningen er vedtaget. Det mest overraskende ved rapportens konklusion er, at der ikke bliver taget ved lære af erfaringerne.

Rapporten gennemgår fem casestudier; EEC direktiv om emission fra køretøjer standard (91/441/EEC), Det europæiske autoolie program, UN/ECE protokol om forsuring, The US Clean Air Act og Montreal-protokollen om ozonlagsnedbrydende stoffer.

Alle casestudier viser, at inden lovforslaget var vedtaget, kom industrien med overvurderede beregninger på omkostningerne for overholdelse af miljølovningen, beregninger der viste lukning af flere virksomheder og tab af arbejdspladser. Men det viste sig efter implementering af miljølovgivningen, at beregningerne ikke holdt. Det var langt billigere og i nogle tilfælde en økonomisk fordel. I det europæiske auto/olie program blev omkostningerne overvurderede med op til 55%.

Innovationerne overses

Generelt har myndighederne et mere positivt syn på ny miljølovgivning, og hvad det vil koste virksomhederne at efterleve den. Men på trods af dette overvurderer de omkostningerne, fordi de undervurderer innovationspotentialet. Brancheorganisationerne overvurderer endnu mere. Dette skyldes deres brug af statiske modeller, som ikke viser dynamikken forårsaget af innovationer og nye markedsmuligheder.

Normalt har økonomiske rådgivere og analytikere en stærk tro på markedets evne til at tilpasse sig nye situationer, men når det drejer sig om ny miljølovgivning, lader det til at troen er forsvundet. Fremtidige omkostninger forudsiges statisk, og derfor undervurderes markeds evne til at tilpasse sig nye situationer ved at substituere til nye produktionsmetoder og ny teknologi. Denne undervurdering af det innovative potentiale er hovedårsagen til at omkostningerne for at efterleve miljølovgivningen overvurderes. Dette er interessant i forhold til vedtagelsen af EU's nye kemikalieregulering, REACH.

REACH

Det er tre år siden, EU-Kommissionen udsendte det første udkast til den ny kemikalieregulering, REACH. Forslaget var et forsøg på at forbedre kontrollen af kemikalier i EU, og sikre at farlige stoffer bliver fjernet og erstattet af mindre skadelige stoffer. REACH skabte megen debat. Mange virksomheder roste forslaget til den nye kemikalieregulering. De nye regler

ville gøre deres arbejde nemmere og belønne de virksomheder, der tog initiativ og var innovative, dermed ville der komme nye markeder, nye forbrugergrupper og reduceret risiko.

Kemikalieindustriens organisationer mente derimod, det ville medføre stigende omkostninger og arbejdsløshed, mens miljøforkæmpere forudsagde besparelser og forbedringer på miljøet og sundheden, som vil medføre en reduktion i udgifter til sygehusvæsnet. Efter lange forhandlinger kom der i 2003 et nyt revideret forslag til en ny kemikalieregulering. Desværre var mange af de vigtige bestemmelser forsvundet eller svækket, så det ikke i nær samme grad var til gavn for miljøet, de kemikalie-forbrugende-virksomheder og forbrugerne.

Det var netop industriens overvurderede omkostningsberegninger, der fik politikerne til at skifte mening og redigere i det første udkast. EU-kommissionens egne beregninger af omkostningerne ved at efterleve REACH var lave og ville ikke ruinere industrien. Men både den tyske og franske kemikalieindustri mente, at REACH vil komme til at koste både industrien og "downstream users" dyrt. Bag den franske og tyske undersøgelse lå en antagelse om, at industrien ikke tilpasser sig ændringerne som derfor bliver en ren udgift.

Industrien har flere ansigter

Industrien fremstilles ofte som en homogen masse, der alle er imod ny miljølovgivning. Generelt kan man ud fra rapporten se, at virksomheder der er ledende på markedet er imod ny miljølovgivning, da enhver forandring truer deres markedsposition, mens mere innovative og dynamiske virksomheder hyppigt ser positivt på ny miljølovgivning, da de ser det som en måde at få en større markedsandel på.

Rapporten "REACH – a leap forward for industry" fra Det Økologiske Råd peger netop også på, at der faktisk er flere virksomheder, der er positivt indstillet overfor REACH, men disse virksomheder hyler bare ikke så højt i ulveflokken.

Hvorfor vejer industriens argumenter tungest?

Under arbejdet med "Cry wolf" var der flere økonomer, lovgivere og industrier der sagde, at de ikke troede på de overvurderede beregninger. Det er derfor bemærkelsesværdigt, at de af industrien forudsagte omkostninger, har så meget vægt i debatten. Rapporten peger på to grunde.

Den ene er, at forudsigelserne er baseret på et skrøbeligt grundlag og er svære at modbevise. Den anden grund er, at resultaterne bliver gengivet i officielle rapporter og præsenteres af politikerne, og derfor virker troværdige. Selvom næsten alle, som er involveret i forhandlingerne om REACH ved, at de forudsagte omkostninger fra specifikke grupper i industrien er overvurderet, kan følelsen af "no smoke without fire" stadig bibringes. Det er derfor vigtigt at minde politikerne om erfaringerne fra tidligere lignende sager, så de ikke igen bliver skræmte af industriens høje ulvehyl.

! Miljøsk - Redaktør – noget for dig?

Miljøsk redaktionen er stedet, hvor du kan få realiseret din indre journalist og miljøformidler. Du kan sætte dit præg på et tidsskrift og få indsigt i miljøområdet på måder du aldrig ville have drømt om. Som medlem af redaktionen får du erfaring med at styre tilblivelsen af et tidsskrift fra ide til tryk.

Du har muligheden for at bestemme hvad, der skal stå, hvordan det skal stå og hvorfor.

Det er i perioder ret tidskrævende men til gengæld giver det dig bl.a.

- Mulighed for at opbygge netværk på miljøområdet
- Et stærkere CV
- En genvej til selv at udkomme på tryk
- Adgang til generel viden på miljøområdet
- m.m. m.m. m.m. herunder det der med at gøre en forskel

Redaktionen er pt. samlet i hovedstadsområdet og mødes løbende privat eller på Noahs sekretariat. Meget sker dog via mail, hvorfor en "provinsafdeling" også er en mulighed. Vi ønsker at lave et generationsskifte, hvor der vil være erfarne kræfter til at rådgive nytilkomne, således at man ikke sidder alene med bladet fra dag 1.

Har du lyst til at høre mere eller lyst til at komme i gang. Så send en mail til Dan på mailadressen, boding@linuxmail.org

Naturkamp er kulturkamp

At natur- og miljøkamp er politisk kamp har miljøbevægelsen alle dage været opmærksom på. Måske lidt for opmærksom, fristes man næsten til at sige, for den stærke politiske orientering har betydet, at man har forsømt det, som går forud for den politiske kamp, nemlig alle de mere grundlæggende værdier, som er indlejret i hele kulturen, og som så at sige udgør fundamentet for den politiske kamp.

Hvis vi derfor lader hele dette fundament stå uberørt, så accepterer vi altså alle de grundlæggende forudsætninger for politikken, hvilket igen indebærer at vi tvinges ind i en teknokratisk diskussion på "systemets" præmisser.

Kulturkamp før naturkamp

Vil vi ud af denne blindgyde, må vi altså indse, at naturkamp først og fremmest er kulturkamp, hvorfor det er umuligt at vinde den politiske kamp, uden først at vinde kulturkampen. Men hvad vil det egentlig sige at naturkamp er kulturkamp? Hvad er kulturkamp? Kulturkamp er mange ting, men først og fremmest er det en kamp om sproget, for den måde vi taler om verden, tænker vi om verden, og det vi først tænker verden som, gør vi siden verden til.

Hvad betyder det? Det betyder at forureningen af vort miljø og forarmningen af vor natur grundlægges i et forurenet og forarmet sprog. Det betyder også noget andet: At vi har svært ved at se det, fordi sproget er så indarbejdet i vores tænkning, at vi næsten ikke kan vride os fri af det. Derfor må den naturkamp der bliver til kulturkamp starte med, at vi først gør os fri af det herskende sprog, for dernæst at udvikle et andet sprog.

Mest miljø for pengene

Lad os for at illustrere dette tage udgangspunkt i en sproglig vending, der som bekendt er blevet meget anvendt indenfor de sidste par år, nemlig den der siger: "Vi skal have mest miljø for pengene". Umiddelbart siger vi vel alle hertil: "Ja, men det er da selvindlysende, at vi skal have mest miljø for pengene!".

Når Lomborg og andre med ham derfor kommer med deres mere eller mindre absurde udregninger, så anfægter vi ikke selve udgangspunktet for beregningerne, men derimod den konkrete måde, de er gennemført på. I stedet for Lomborgs regnedrenge hyrer vi nogle andre regnedrenge og inden vi har set os om er problemstillingen gjort til en subtil diskussion om rente og diskontering samt hvordan man udregner prisen på lærkesang, regnskov, et klima i balance – ja selv menneskeliv. Men dermed har Lomborg og kumpaner jo præcist fået os derhen hvor de ønsker: I en teknokratisk diskussion på deres præmisser.

Vi er gået i en fælde, og fælden gemmer sig i sproget. For hvad er det egentlig vi siger med den tilsyneladende selvindlysende sætning om, at vi skal have "mest miljø eller natur for pengene"?

Natur og miljø kræver penge

Vi siger, at miljø og natur er noget vi skaber i kraft af pengene. Pengene kommer før natur og miljø, ja, det er i kraft af pengene, at vi overhovedet kan få natur og miljø. Vi vender altså tingene fuldstændig på hovedet, først i sproget og dernæst i virkeligheden. For når det er pengene, der skaber naturen, så må vi selvfølgelig først have penge, før vi kan få natur, ja, og desto flere penge vi har, desto mere natur kan vi også få. Derfor må vi have flere penge, altså økonomisk vækst, men økonomisk vækst betyder jo uundgåeligt mere af alt det man kan købe for penge, altså flere biler, større motorveje, flere mikrobølgeovne, computere, fjernsyn – kort sagt mere Fields - og alt dette må vi have meget mere af, for først når vi har det, har vi også råd til, at gøre noget ved vores natur og vort miljø.

Vi skal altså først ødelægge naturen for, at få råd til naturen, hvilket

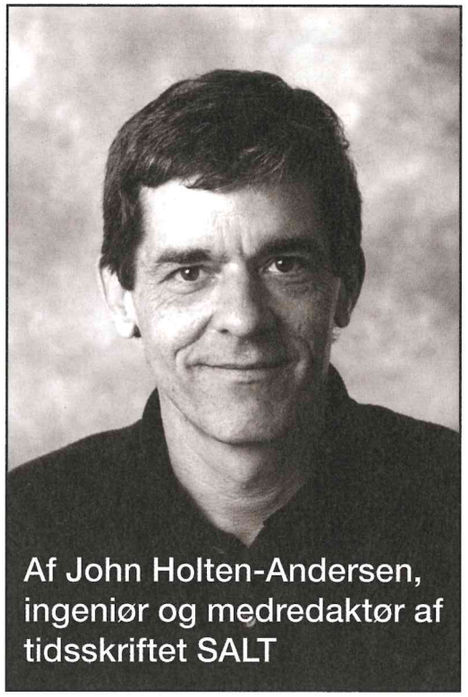

Af John Holten-Andersen, ingeniør og medredaktør af tidsskriftet SALT

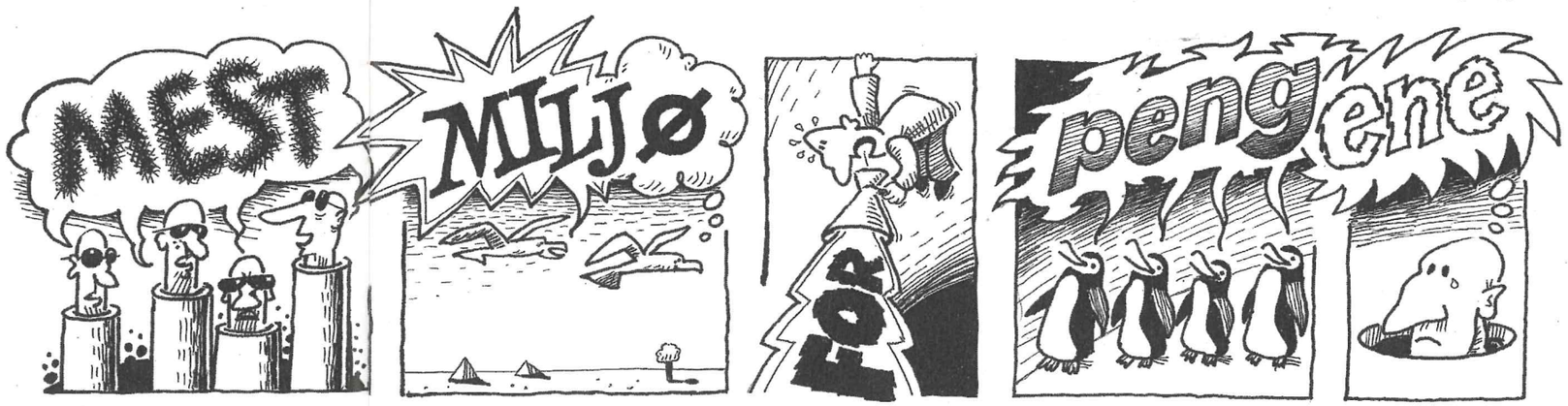

Tegner Søren Bjarke Nielsen

naturligvis er noget absurd sludder. Den tilsyneladende selvindlysende sætning om, at vi skal have "mest miljø for pengene" bunder altså i en løgn, for sandheden er i virkeligheden den, at desto rigere vi er i penge, desto fattigere er vi i natur.

Magt og sprog

Men hvordan kan det være, at en sådan løgn kan snige sig ind i vort sprog og gøre det ud for en sandhed?? Det har selvfølgelig noget med magt at gøre, altså hvem der har magten til at forme sproget, og i vores samfund har pengene jo fået en altdominerende magt, hvorfor vort sprog i vidt omfang er blevet til pengemagtens sprog, altså økonomernes sprog.

I økonomernes sprogverden taler man således i ramme alvor om naturen som "natur-kapital" – ligesom man for øvrigt taler om mennesket som "human kapital". Mennesket er ikke et unikt og levende væsen ligeså lidt som naturen er en skabende og livgivende natur, nej begge dele er død kapital, som skal bringes til live af pengene. Som kapital har hverken mennesket eller naturen i sin egen ret nogen værdi, nej, de har kun værdi som middel til forrentning, og det, der ingen forrentning giver, er derfor heller ikke en krone værd. Det menneske som blot er, den lærke der blot er, den regnskov der blot er, ja, alt det liv der blot er, har i økonomens sprog og tankeverden ingen værdi.

I det økonomiske tanke-univers har livet i sig selv ingen værdi, hvilket jo er lige så absurd som det er kynisk, men hvordan er vi dog kommet dertil, at en sådan kynisk fornuft i den grad er kommet til, at præge vor kultur og vort sprog? Svaret er, at denne økonomiske fornuft blot er toppen af et isbjerg, der under vandets overflade skjuler en mægtig krop. Sagen er jo den, at man først kan tænke og tale om naturen som kapital, hvis den forud er gjort til en ressource – en naturressource. Før økonomen kan gøre naturen til kapital må nogle andre altså have gjort den til en ressource – og disse andre er sådan nogle som mig: Altså ingeniørerne. Men for at sådan nogen som mig – altså ingeniørerne - kan gøre naturen til en ressource må nogen før os, have gjort naturen til en død ting, for en levende natur kan man umuligt opfatte som en ressource, det kan man først, når den er gjort til en ting.

Naturen som en ting

Men hvem er det der gør naturen til en ting – dvs. et objekt – ja, undskyld jeg siger det, for jeg ved det vil provokere mange, men det er den objektive naturvidenskab, der jo netop kun er objektiv for så vidt, at den gør naturen til objekt, altså en ting.

Når vi derfor i dag er kommet dertil, at vi i ramme alvor kan tale om, at det er i kraft af pengene, at vi kan få natur, så hænger det altså til syvende og sidst sammen med det skel, vi i kraft af hele den moderne videnskab har sat mellem os og verden, for essensen af denne videnskab er jo netop, at der findes en uoverstigelig Berlin-mur mellem mennesket som subjekt – og verden som objekt. Eller med andre ord: Mellem kultur og natur.

I kraft af denne mur opfatter vi ikke længere os selv som en del af naturens verden – lige så lidt som vi opfatter naturens verden som en del af os selv. Naturen er tværtimod blevet en fjern, fremmed, og fjendtlig natur, og en fjern, fremmed og fjendtlig natur kan vi ikke holde af, den kan vi tværtimod kun beherske og betvinge som et objekt.

Den rent fysiske beherskelse af naturen er altså forberedt i det sprog, der først taler om naturen som en ting, siden som en ressource og til sidst som kapital, og når denne fysiske beherskelse er drevet så vidt, at der næsten ikke mere er nogen levende natur tilbage, så er vort sprog samtidigt blevet så forarmet, at vi næsten ikke mere ejer de ord, med hvilket vi kan sige: Nu kan det fandeme være nok.

Magt og miljø

Derfor tror vi også, at den natur der er tilbage, skal reddes ved mere beherskelse frem for mindre. I miljøets og naturens navn opretter vi derfor magtfulde institutioner, som vi kalder for Miljøstyrelse, Miljøkontrol, ja, sågar Naturstyrelse, som om det er miljøet og naturen, der skal kontrolleres og styres og ikke akkurat det modsatte: At det er vi mennesker, der skal styre os, hvorimod naturen jo netop kun er natur for så vidt, at vi ikke har kontrol over den.

Når natur og miljø er gjort til noget der skal styres, så bliver natur- og miljøbeskyttelse til naturressource-management, miljømonitering, recipientkvalitetsplanlægning, indikatorer for miljø- og naturkvalitet – og en masse andre abstrakte tal og begreber, som fylder metertykke statistikker og rapporter, som almindelige mennesker ikke forstår en lyd af.

Naturpenge til bureaukrati

Til gengæld kræver fremstillingen af alle disse tal og den efterfølgende administrative håndtering af dem en masse bureaukrati, der koster en masse penge, og det er derfor heller ikke så underligt, at mange mennesker falder for parolen om "mest miljø for pengene", for vi har jo nærmest givet dem det indtryk, at mest mulig natur og miljø er det samme som mest mulig kontrol og styring, altså mest mulig bureaukrati, og hvor naturen ikke kan købes for penge, så er bureaukrati noget, der faktisk koster rigtig mange penge.

Sådan går det altså til, at den måde hvormed vi i dag begrebsliggør, institutionaliserer og professionaliserer natur- og miljøbeskyttelsen, så at sige bekræfter selve løgnen om, at det er pengene der fremtryller naturen, og hvis ikke vi i miljøbevægelsen river os fri af denne måde, at tale og tænke på, så får Lomborg og kumpaner altså ret. For så kan de med rette sige, som de allerede gør: Miljøbevægelsen vil bare have penge til det hele, og det er da meget sympatisk, men realistisk er det ikke.

Et livsbekræftende sprog

Hvis vi vil genvinde initiativet i miljøkampen må vi altså vriste os fri af dette forkvaklede sprog, der taler om naturen som en ting, der kun har værdi når vi gør den til et tal, men det kan vi kun for så vidt, at vi samtidig finder et andet sprog, et sundt og levende sprog, der taler om naturen som det, den i virkeligheden er og altid har været, nemlig: Liv. Levende, sanseligt og skabende liv. Det liv uden hvilket, det er lige så umuligt som det er meningsløst, at være menneske.

Hvordan vi så gør det er en helt anden historie, som jeg alene ikke kan fortælle: Det må vi nemlig gøre i fællesskab.

Note 1. Mere af samme skuffe – læs bogen "Hjernevask og hjerteblod- tanker om det myndige menneske" skrevet af John Holten-Andersen, Hovedland 2002. Anmeldt i Miljøsk nr. 33.

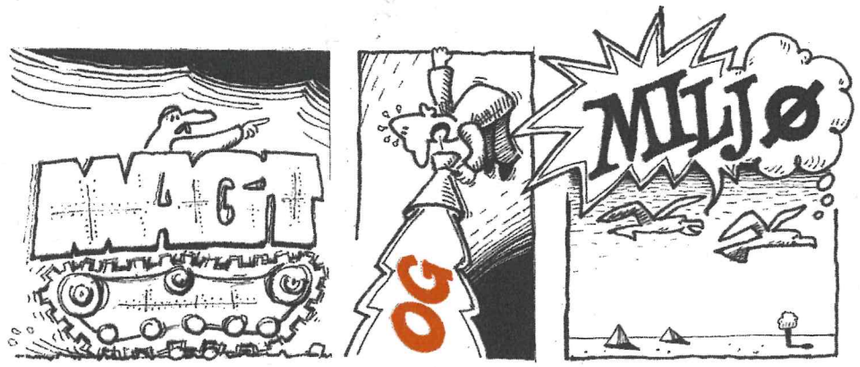

RECLAIM THE STREETS

Aktion på Østerbro i København d. 14. maj 2004

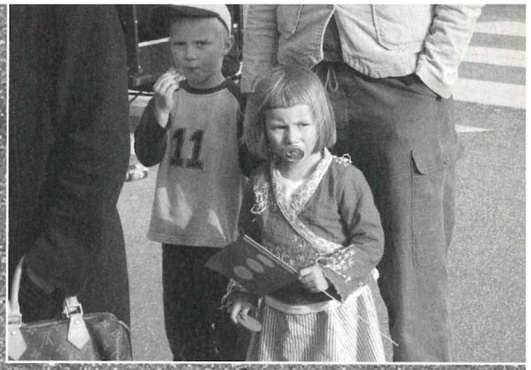

Råd om databaseadgang

Tema

Af Martin Bækgaard, Projektmedarbejder og Nils Mulvad, direktør, begge Dicar

Dicar har i sit arbejde med aktindsigt været målrettet mod journalistisk brug og haft fokus på databaseudtræk. Alligevel bør de nedenstående råd kunne bruges af alle:

Tommelfingerregler

1.Gå altid ud fra, at du kan få data og dokumenter og forfølg dit mål. Prøv at skaffe oplysningerne gennem en dialog med myndighederne. En formel aktindsigtsbegæring er tit sidste udvej.

2. Find ud af hvor og hvordan data er gemt. Spørg hvordan den praktiske sagsbehandling foregår og find ud af, hvordan IT-systemet er bygget op. Brug dette til at konkretisere din anmodning.

3. Kilderne til data kan både være elektroniske og ikke-elektroniske. Kan man få tingene udleveret elektronisk, vil det ofte være en fordel, fordi data så lettere kan eksporteres til et regneark eller en database.

4. Find ud af, hvem data videregives til. Mange gange kan man få indsigt i udtræk, som videregives til en højere instans.

5. Lær nogle at kende internt i systemet, som kan hjælpe med forståelsen og fortolkningen af data. Ros dem for deres arbejde med databasen og få dem til at hjælpe med at se dit materiale igennem, før det offentliggøres.

6. Bed om at få personfølsomme data fjernet fra eventuelle udtræk, så data er anonymiserede.

7. Beskriv præcist, hvad det er, du søger. Dette gøres ofte bedst ved at opstille i punkter. Læs din ansøgning igennem og overvej, om noget kan misforstås.

8. Beskriv så præcist som muligt sager og dokumenter, som du søger indsigt i, men bed også om indsigt i et datakompleks. Sørg også for at myndighederne udleverer dele af materialet, så snart det er klart, så du ikke skal vente på at få behandlet alle dine ønsker.

9. Bed om at få journallisten. Så kan du få en oversigt over alle dokumenterne i en sag. Også de interne, som du så kan forsøge at få fat på.

10. Opsøg myndighederne og snak med dem personligt. På den måde får man ofte oplysninger, som man ellers ikke ville have fået, og samtidig får man måske en god intern kilde i systemet.

11. Søg aktindsigt i aktindsigtsbegæringer. Det kan fremme sagsbehandlingen men vær opmærksom på, at det næppe gør dig populær!

12. Bed om skriftligt afslag, fordi det skal bruges ved en eventuel klage.

13. Bed kun om aktindsigt i materiale, du skal bruge. Skriv ansøgninger og klager så sagligt og præcist som muligt. Opfat det som en juridisk diskussion. Principielle sager skal føres videre til ombudsmanden, men det er på den anden side en dårlig ide at klage til ombudsmanden, hvis du ikke har store chancer for at vinde.

14. Vær venlig – men hvis tidsgrænser overskrides så ryk, og dokumentér at du har rykket skriftligt.

Eksempel på en aktindsigts-ansøgning

Det vil naturligvis være forskelligt, hvordan en anmodning om aktindsigt bør skrives, men her bringes et eksempel fra hektarstøtte-sagen; skrevet af Kjeld Hansen:

»Møde om de praktiske aspekter vedr. årlig aktindsigt i samtlige modtagere af hektarstøtte

Jeg skal hermed anmode direktoratet om et møde med henblik på at drøfte, hvorledes der kan foranstaltes en fast, årlig offentliggørelse af samtlige hektarstøtte-modtagere i Danmark og deres støttebeløb.

I lighed med offentlighedens adgang til bl.a. skolernes eksamensresultater, den årlige ejendomsvurdering, modtagerne af den offentlige bibliotheksstøtte, dommernes bijob m.fl. er der en berettiget og hastigt voksende interesse for at få uhindret indsigt i de årlige uddelinger af hektarstøttemidler m.m., som Direktoratet står for.

Sammen med direktør Nils Mulvad fra DICAR vil jeg gerne diskutere, hvorledes denne offentliggørelse kan finde sted, med mindst mulig besvær for Direktoratet til følge. Det ville være belejligt for os at møde op i Departementet i Kampmannsgade, torsdag 20. februar, kl. 10.00.

Hvis direktoratet ikke ønsker at offentliggøre disse data, vil vi gerne i fællesskab forsøge at skære sagen til, så den enklest muligt kan afgøres af ministeriet og eventuelt ombudsmanden.

Skulle dette mødetidspunkt være ubelejligt, bedes et andet tidspunkt i nærmeste fremtid bragt i forslag.«

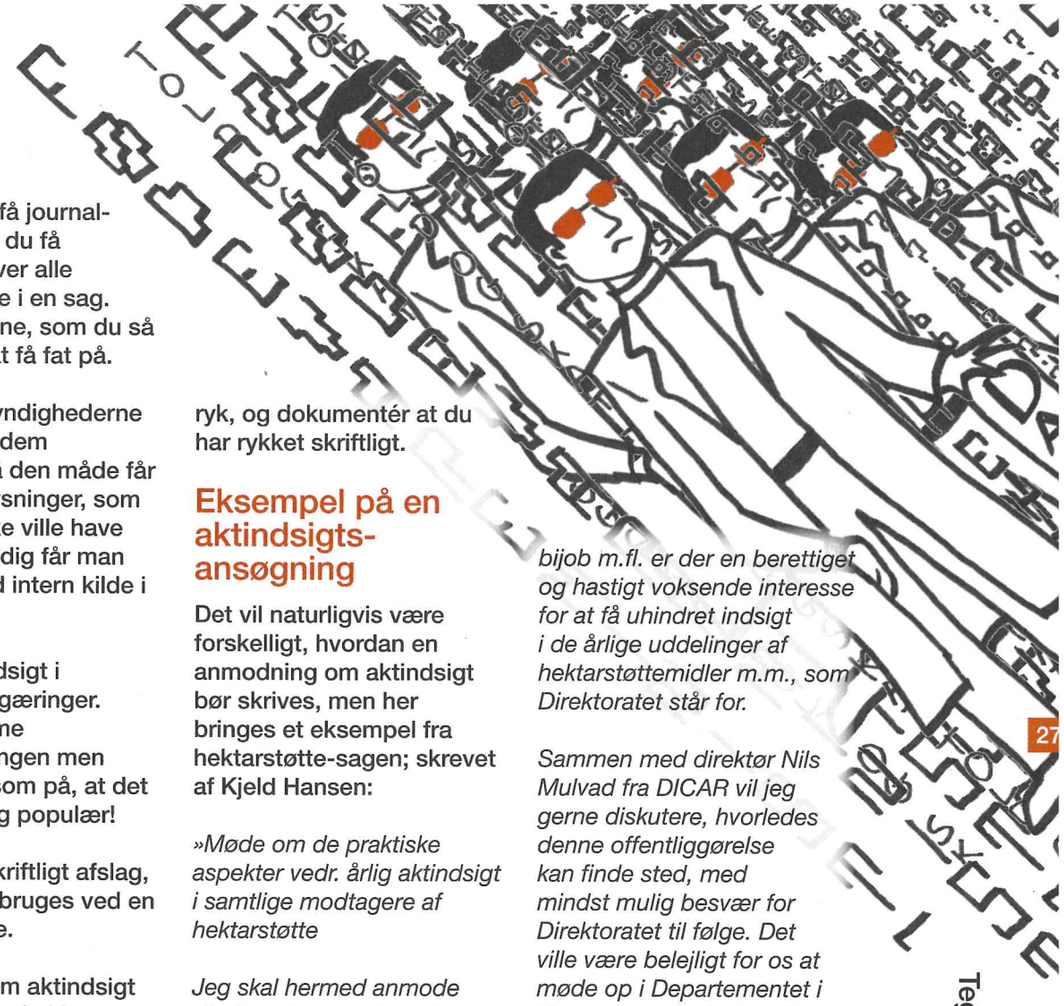

Tegninger: Tony Hoffmann Jørgensen

Redaktionsgruppen bag Miljøsk har bedt journalist Ejvind Larsen fra Information give sit bud på hvordan man skal stemme til det kommende folketingsvalg, hvis man ønsker at gavne miljøet

Tegning: Tony Hoffmann Jørgensen

Mest miljø for din stemme

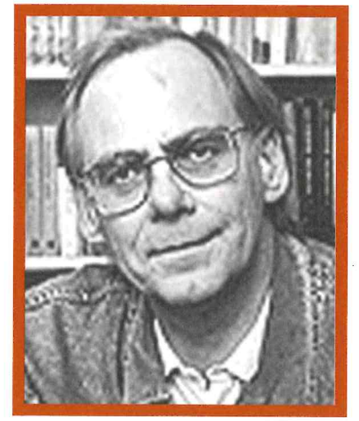

Af Ejvind Larsen

Er det mod vores natur at bøje os for naturen? Vi har åbenbart svært ved at respektere dens grænser: Grænser for vækst – i materielle naturgoder at gøre godt med; grænser for vækst – i magt over naturen

Vækst fra A til Ø

Inden næste folketingsvalg er det hermed målet at give en stemmevejledning til gavn for miljøet for enhver, der har svært ved at se afgørende forskel på Connie Hedegaard og Svend Auken. Ud over kønnet, alderen – og udseendet! Men ellers? Hvor er forskellen, der gør en forskel, når både Det konservative Folkeparti og Socialdemokraterne går ind for bæredygtig vækst?

Det gør alle partier fra Minoritetspartiet, Enhedslisten og SF til Det radikale Venstre, Venstre og Dansk Folkeparti jo. Selv Bjørn Lomborg anbefaler, at væksten bliver bæredygtig og at der nu må satses på vedvarende energi. I den forstand har miljøbevægelserne tilsyneladende sejret totalt! Så det umiddelbart kun er smag og behag, der adskiller partierne og afgør, hvem der skal stemmes på for at gavne miljøet.

Hvis væksten derimod står i modsætning til bæredygtigheden – og i sidste instans er den vigtigste forklaring på at hovedparten af alle miljø-overvågende institutioner, officielle såvel som NGO-styrede, løbende konstaterer stadig forværrede miljø-tilstande globalt og regionalt – hvem skal man så stemme på?

Sejrende miljøbevægelse i økologisk kaos

At paradokset med en tilsyneladende totalt sejrende miljøbevægelse på den ene side og en miljømæssigt stadig mere truet og ødelagt klode på den anden side har at gøre med den økonomiske vækst i natur-materiale-forbruget, fremgår direkte af bl.a. et Reuters-telegram fra sidste år: »Kinas ambitiøse planer for økonomisk vækst kan ikke lade sig gøre miljømæssigt, da verden ikke har ressourcer nok til, at 1,3 milliarder kinesere kan blive forbrugere i vestlig forstand.....«

Chefen for FN's Miljøprogram, Klaus Töpfer, sagde under et besøg i Sydney, at Kinas plan om at firedoble økonomien inden 2020 kun kan lade sig gøre, hvis de udviklede lande radikalt ændrer

deres forbrugsmønstre for at udligne de fattige landes ressourcemangel. Han sagde, at hvis Kina forholdsmæssigt havde samme antal privatbiler som for eksempel Tyskland, ville landet være nødt til at producere 650 millioner vogne (mere end en fordobling af den samlede bilpark på hele kloden i dag, el), og det vil verdens forsyninger af metal og olie ifølge miljøeksperter ikke kunne imødekomme.«

Miljøstemme haves - miljøparti søges

Men er der et parti fra Dansk Folkeparti til Minoritetspartiet, som går imod væksten? Som kæmper for nedsat disponibel real-løn til privat konsum, for færre skatter og afgifter til offentlige udgifter og for mindre kapitalafkast til investeringer, så vi i »de udviklede lande radikalt kan ændre vores forbrugsmønstre for at udligne de fattige landes ressourcemangel«?
Findes det parti ikke, giver det så mening at stemme ved næste folketingsvalg? Hvis det da er miljøet, man vil gavne.

Økologisk rygsæk

En guldring på blot 15 gram indebærer gennemsnitligt et natur-materiale-forbrug (herefter økologisk rygsæk) på næsten seks tons. En del af de bortfjernede klippematerialer, fossile brændsler, kemiske stoffer m.m. ligger tilbage som affald i de fattigste verdensdele, hvis det da ikke er stået til vejrs som CO2. Diamanten på kun et gram til ringen medfører yderligere 6 tons økologisk rygsæk. Også kaldet ressourcer, for hvad er naturen andet end billigt skidt? Ressourcer for os, menneskeheden med alle vores menneskerettigheder. Og således videre, også når vi er bæredygtige og kører bil med katalysator: En katalysator til formindskelse af de luftødelæggende virkninger fra vores køretøjers udstødning kræver i gennemsnit til sin samlede fremstilling, at der er flyttet rundt og manipuleret med tre tons natur. Selv når vi er allermest bæredygtige og anvender den højt opreklamerede moderne videnøkonomi's såkaldte immaterielle, intellektuelle teknologi, proces-styring, design og Internet til fremme af væksten, trækkes voldsomt på naturens materialitet. Hver eneste computer-chip på kun to gram forlanger, at naturen stiller 1,6 kilo fossil energi, 72 gram kemiske stoffer, 32 liter vand og 700 gram kvælstof og andre gasarter til rådighed.

Absolut reduktion som forudsætning

Endnu foreligger – mig bekendt – ingen beregninger af, hvor store indhug i den begrænsede natur fremstillingen af en vindmølle eller solcelle øver, men mon de indhug dog ikke måler sig med guldringens, katalysatorens og chippens? For slet ikke at tale om det forbrug af uerstattelig natur, den såkaldte vedvarende energi kan forårsage, efterhånden som vindmøllerne, solcellerne og biomasse-anlæggene breder sig. Jorden kan simpel hen ikke tåle menneskers forbrug af hele solens energi.

Kilde til den økologiske rygsæk

Hovedparten af de her udregnede økologiske rygsække stammer fra forskere ved det tyske Wuppertal Institut på anmodning fra EU Kommissionen og det Europæiske Miljøagentur. De er behandlet på dansk i en meget informativ, nærmest uomgængelig, afhandling af Henrik Wejdling. En gennemsnitsborger i EU belaster naturen med et materialeforbrug på minimum 49-50 tons. Hvert år. Herhjemme har Ole Gravgård Petersen fra Danmarks Statistik opgjort hver enkelt danskers økologiske rygsæk (personlige affaldsbjerg) til gennemsnitligt 43 tons årligt for at kunne bidrage til den samlede økonomiske vækst. En udvikling som intet parti i praksis modsætter sig, men tværtimod i større eller mindre grad kalder – bæredygtigt! Og så er ressourceforbruget fra især udlandet til de varer, Danmark fremstiller til eksport, endda ikke regnet med. Bliver de det efter bedste skøn, kan man som Kenneth Karlsson i Global Økologi (maj 2004, nr. 2, 11. årg.) under overskriften »Rige landes vækst fastholder resten af verden i fattigdom« konstatere: »En gennemsnitsdansker giver anledning til et ressourceforbrug svarende til 70 tons materialer om året, hvoraf ca. halvdelen af forbruget ligger i udlandet. Det er fire-fem gange mere end hvad en kineser forbruger og syv-otte gange mere end en inder!«

Tredje verdenskrig i gang

At vi i dag bruger en procentdel af den økonomiske vækst til u-landshjælp og udbedring af miljøskader opvejer ikke, at væksten direkte bidrager til den igangværende endnu delvis kolde tredje verdenskrig om ressourcerne, så den bliver stadig mere hed, jævnfør Irak-krigen, fundamentalismen, terroren og oliepris-stigningerne.
»Vore tal viser fortsat vækst i danskernes materialeforbrug,« slår Ole Gravgård Petersen fast. »Der er godt nok sket en vis afkobling mellem materialeforbruget og den økonomiske vækst, men det er kun en relativ afkobling. Effektiviseringen i ressource-anvendelsen er ikke stærk nok til at opveje den store vækst i varemængden og produktionen, og derfor vokser de absolutte materialemængder stadig.« Det ville de måske ikke gøre, hvis de politiske partier valgte at følge f.eks. Jørgen S. Nørgårds konkrete anvisninger på direkte energi- og materialebesparelser. Frem for alene at satse på effektiviseringer. Det gælder bygninger, husholdningsapparater og alt muligt andet, herunder ikke mindst transport.

Faktor 10

Det er ikke mindre justeringer men en markant og absolut reduktion i naturforbruget som er påkrævet. Men det kræver samtidig at vi indretter os anderledes. Hvor mange vindmøller og solceller har vi så egentlig brug for i den rige del af verden? Når der bliver mindre at lave og arbejdstiden – eller i hvert fald arbejdstempoet – dagligt og over hele livsforløbet nedsættes i mange sektorer. For til gengæld at udbredes i bl.a. økologisk landbrug, i kunst og gøgl og karneval (og måske også i det såkaldt religiøse), og i det daglige, dialogiske, sanseligt-kropslige samvær. Givet også i drama mellem mennesker og mellem mennesker og natur – i den lidelse og latter, der er vores grundvilkår.
Den afgørende tanke bag det såkaldte Faktor 10 mål, der blev vedtaget på verdenstopmødet i 1997 (»Rio +5«), hvorefter vi i den rige femtedel af verden skal nedsætte vores natur-materiale-forbrug ikke med 10 procent men til 10 procent af det nuværende forbrug. For på én gang at give plads til de øvrige fire femtedele af verden og samtidig for menneskeheden som helhed holde os inden for naturens grænser.

Ingen klar anbefaling – beklager!

Jeg kan godt anføre endda særdeles flotte formuleringer fra i særdeleshed Enhedslisten og SF om modsætningen for Danmarks og den øvrige rige verdens vedkommende mellem bæredygtighed og økonomisk vækst. Men i virkeligheden gælder viden om denne afgørende modsætning mellem vækst og bæredygtighed samtlige partier, da Faktor 10 målet faktisk angives i både den forrige Rasmussen-regerings og den nuværende Rasmussen-regerings miljøplaner. Da det imidlertid hverken under den forrige eller nuværende regering har spillet nogen som helst rolle, tværtimod viser som nævnt »vore tal fortsat vækst i danskernes materialeforbrug«, ser jeg mig ikke i stand til at rådgive Miljøsk's læsere, hvad angår stemmeafgivning ved det kommende folketingsvalg.

Se også:
»Økologiske rygsække – ressourceeffektivitet, materialestrømme og globalisering«, Arbejdsrapport nr. 30, Miljøstyrelsen 2002
www.mst.dk/udgiv/Publikationer/2002/87-7972-272-5/html/default.htm

Ret til oplysninger om miljøforhold er ikke kun aktuelt i Danmark. I Bulgarien har Aarhus Konventionen også betydning i praksis.

Tema

Adgang til miljø-oplysninger i det nye Europa

- Historien om et affaldsbehandlingsanlæg i Stara Zagora

Af Ivaylo Hlebarov - Za Zemiata oversat og bearbejdet af Pernille Hagedorn-Rasmussen.

Et stort affaldsbehandlingsanlæg er under planlægning i regionen Stara Zagora, der ligger i det centrale Bulgarien. Anlægget består af et forbrændingsanlæg og en losseplads og er støttet af den Europæiske Investeringsbank (EIB). Det er danske Kommunekemi, der skal stå for behandlingsanlægget for farligt affald.

Én rapport til 21.000 mennesker

I september 2004 blev der afholdt borgermøde for at diskutere den EIA –Environmental impact assesment ("Vurdering af virkning på miljøet"), der er blevet lavet om projektet. Borgere i de omliggende kommuner var indkaldt til mødet, men også en række organisationer var mødt op. Herunder Za Zemiata, en bulgarsk miljøorganisation, der i flere år har været med i diskussionerne omkring affaldsbehandlingsanlægget.

Mødet var velbesøgt på trods af, at det ikke har været let at få adgang til den rapport, der var temaet for mødet. Faktisk blev der kun lavet én kopi af miljøvurderingsrapporten til de 21.000 mennesker, der bor i det kommende affaldsbehandlingsanlægs nærhed (10 km radius).

Det bulgarske miljøministerium nægtede at få trykt og distribueret mere end et eksemplar af EIA'en, det kunne f.eks.have været et til hver landsby. En række borgere har forsøgt at skaffe sig et eksemplar ved at bruge loven "om ret til aktindsigt", men venter stadig på at få deres

ansøgning behandlet og har altså ikke af denne vej kunne få adgang til rapporten. I Bulgarien hvor internet og kopimaskiner langt fra er allemandseje er dette en alvorlig begrænsning i borgernes rettigheder til miljøinformation.

En lang kamp

Affaldsbehandlingsanlægget har været planlagt i fire år. Der er allerede blevet brugt 1.5 millioner Euro på forskellige forundersøgelser. Det har ifølge det bulgarske miljøministerium dog været for dyrt at lave de undersøgelser som miljøorganisationerne har foreslået. Za Zemiata har f.eks. om en undersøgelse af det nuværende dioxin niveau både hos dyr og mennesker. Regionen er allerede meget forurenet af industri og minedrift.

Det bulgarske miljøministerium forsøgte også i 2001 at sætte gang i byggeriet, men EU afvist at give støtte. Begrundelsen var, at ministeriet ikke havde gennemført offentlige høringer i forbindelse med gennemførslen EIA, hvilket er lovpligtig ifølge direktivet.

Nu er man i gang med en ny runde og derfor blev der afholdt borgermøder i Stara Zagora regionen. Der er dog stadig ikke taget endelig beslutning om projektet fra EU's side og der er langt fra opbakning i den omgivne befolkning.

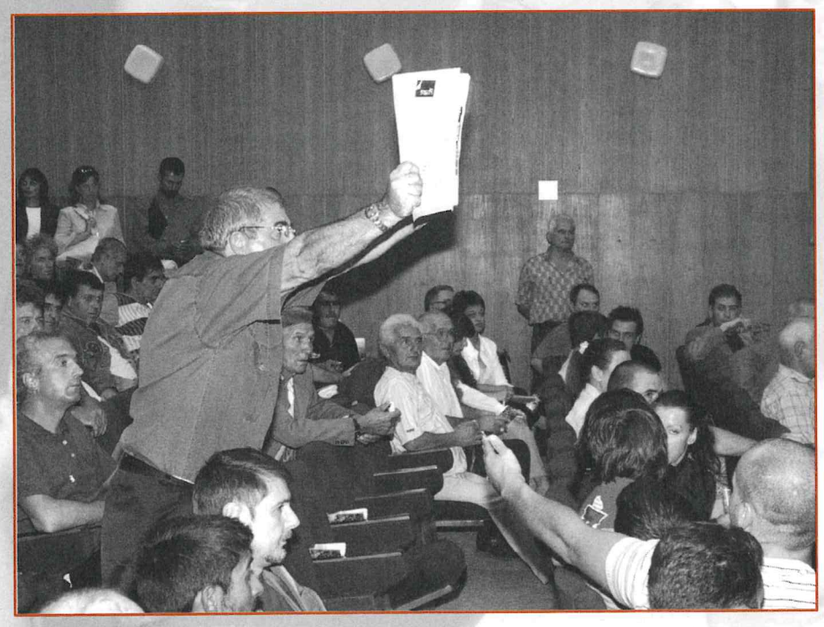

Naboerne er imod

Naboerne har under den fire år lange planlægningsproces åbent lyst være imod projektet De er bekymret for om det nye forbrændingsanlæg vil bidrage til det allerede høje forureningsniveau i regionen.

Deres bekymring bliver ikke mindre af, at de ikke kan få adgang til de relevant miljøoplysninger. Der er ikke noget hjælp at hente i den statslige administration. På trods af talrige opfordringer, har de bulgarske miljøministerium ikke fundet det nødvendigt, at lave undersøgelser af den nuværende forurenings status i området. Ej heller har de fundet det nødvendigt at lave andre tiltag for at diskutere projektet.

Flere byråd i de omkring liggende landsbyer har vedtaget resolutioner imod affaldsbehandlingsanlægget. I august måned 2001 blev der f.eks. afleveret 408 protester fra landsbyen Kovachevo, hvor der er 580 stemmeberettigede indbyggere. Andre landsbyer har også over årene afleveret protester. Senest har byrådet i Radnevo i januar 2004 med 18 stemmer for og ingen imod, besluttet, at de ikke vil have affaldsbehandlingsanlægget på deres område.

Za Zemiata opfordre EU til at trække støtten

Ivaylo Hlebarov fra Za Zemiata sagde i forbindelse med borgermødet: "Vi opfordrer EU og den Europæiske Investeringsbank til at trække støtten til projektet tilbage. Det er et meget kontroversielt og upopulært projekt. Det bulgarske miljøministerium har ignoreret borgere og NGO'ers indsigelser. Det er en helt uacceptable tilgang set i lyset af Bulgarien som et kommende medlemsland og implementeringen af EU's miljølovgivning".

Læs mere om projektet på ZaZemiatas hjemmeside http://www.zazemiata.org/bw/radnevo/index_en.php

NOAH på vej til Bulgarien

Fra efteråret 2004 er NOAH gået ind i et samarbejde med den bulgarske miljøorganisation Za Zemiata

NOAH og Za Zemiata arbejder sammen i et fælles projekt, der hedder Growing Together. Tanken er, at miljøorganisationer i de kommende EU-lande skal samarbejde med organisationer fra de gamle lande. Samarbejdet skal ruste dem til de nye administrative enheder de skal arbejde i forhold til.

Ved at lære af vores erfaringer skal de blive stærkere aktører både på den hjemlige arena og på de bonede gulve i Brussels. Bulgarien er allerede i fuld sving med at implementere EU lovgivning og procedurer. Her gælder det for ZaZemiata om at være på banen så de kan påvirke hvordan EU lovgivningen udformes i Bulgarien, men også hvilke procedurer der bliver etableret.

NOAHs internationalgruppe rejser til Bulgarien i november og i starten af 2005 kommer ansatte og aktivister fra ZaZemiata på besøg hos os. De skal både lære om Danmark og om hvordan vi organiserer arbejdet i NOAH.

Der vil blive arrangementer hvor I kan møde Za Zemiata og høre mere om miljøarbejde i Bulgarien.

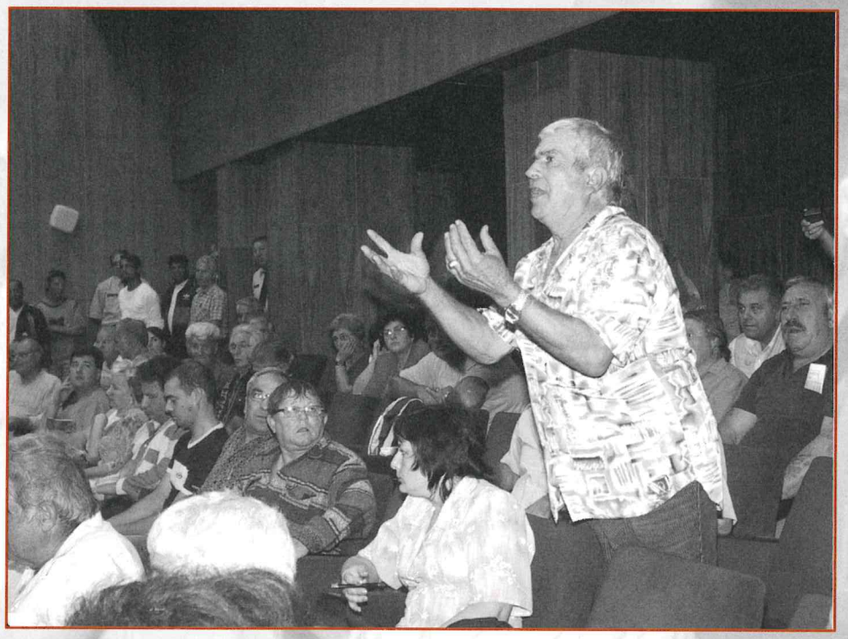

Nok miljø for landbrugsstøtten?

Et af regeringens paroler er »mest miljø for pengene«. Der er på en række områder snarere tale om "mindst miljø for pengene". Denne artikel vil argumentere for, at vi som borgere, skatteydere og forbrugere skal kræve mere økologi, bedre miljø og rigere natur for den landbrugsstøtte, der ifølge OECD udgør 37 procent af landbrugets indtjening.

Af landbrugslærer
Kaj Lund Sørensen

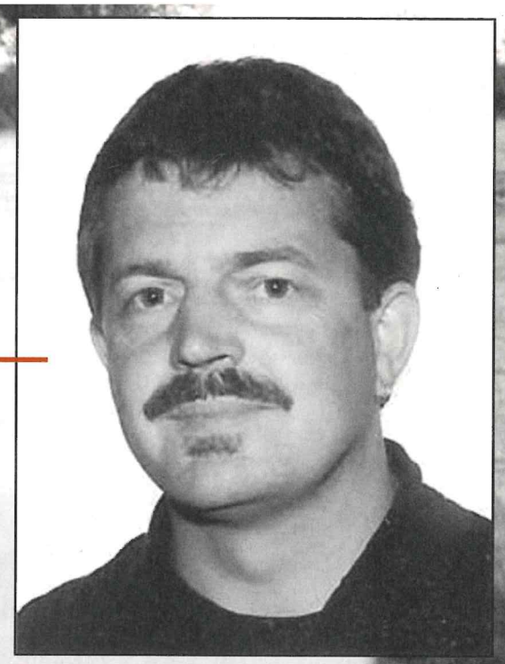

Landbrugsstøtten intensiverer

Landbrugsraadet gentager i en uendelighed mantraet om, at "EU's landbrugsstøtte er en forudsætning for fødevaresikkerhed, miljøhensyn og dyrevelfærd". Men hvis man ser på de seneste 30 års udvikling, tyder alt på det modsatte. Støtten har intensiveret produktionen og forværret forholdene.

Et kig i dagspressen fortæller om et europæisk landbrug, hvor bakterier, medicin, vækstfremmere, pesticider og næringsstoffer befinder sig på uønskede steder. Om dyr med mavesår, skuldersår, ledskader, knoglebrud, bylder, halebid og såleblødninger. Og om lugtgener og iltsvind. I 2001 konkluderede Wilhjelmudvalget, at kvaliteten af Danmarks natur og biodiversitet ikke tidligere har været så ringe.

Med EU-reformen afkobles en stor del af støtten, hvilket er et lille skridt i den rigtige retning, men der er desværre ikke vedtaget instrumenter, der radikalt vil forbedre førnævnte forhold.
Med reformen indføres der nogle grundlæggende krav om "god landbrugs- og miljømæssig stand" som en betingelse for at modtage støtte. Tyskland er et af de lande, der strammer disse miljøkrav, så de er langt mere vidtgående end i EU's reformpapir. I Danmark har fødevareministeren besluttet, at landbruget kun skal leve op til de lempelige minimumskrav.
EU-reformen har også åbnet mulighed for, at op til 10 procent af den direkte støtte kan anvendes til miljøformål, og det vil lande som Sverige, Finland, Skotland og Holland benytte sig af. I Danmark har fødevareministeren afvist muligheden for at øremærke op til 740 millioner til særlige miljøinitiativer.

Kriterier for grøn støtte udvandes

Reelt aftrappes støtten ikke, den får bare nyt navn. Men selv om støtten kaldes »grøn«, er der stor risiko for, at den indrettes efter erhvervets interesser og ikke efter miljømæssige hensyn. Det, at man har haft privilegier i så mange år, er efterhånden blevet et selvstændigt argument for, at man fortsat skal have det – bare ad nogle andre veje.
Støtten ydes til noget, man kalder miljøformål, men det fører ikke til afgørende ændringer i driftsformen.

Dødvægt i MVJ-ordninger

Ikke engang de eksisterende tilskudsordninger beregnet på at mindske miljøbelastningen kan levere varen. Direktoratet for FødevareErhverv offentliggjorde i december 2003 en evaluering af MVJ-ordningerne (miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger), hvor der gives bundkarakterer.

Konklusionen er, at "det er ikke godtgjort, at der er væsentlige miljø- og natureffekter af de indgåede MVJ-aftaler", at "effekten af MVJ-aftalerne er dårligt dokumenteret, og på nogle af arealerne er den tvivlsom", og at "der er en relativ lille eller usikker effekt af støtten". Rapporten anfører, at der er en betragtelig dødvægt i form af aftaler, som ikke reelt ændrer ved jordbrugernes praksis. Landmænd modtager 100 millioner for at dyrke mere miljøvenligt, men skatteyderne får ikke mindre forurening med kvælstof for pengene.

Minister eller markedschef?

Effektiviteten af økologisk drift vurderes anderledes positivt. Det fremhæves, at de administrative omkostninger er mindre, og at den reducerede kvælstoftilførsel er veldokumenteret. Evalueringen anbefaler, at hvis der fremover skal fokuseres på kvælstof, så er øget satsning på økologisk landbrug en god metode. Med baggrund i at det er en relativt enkel og effektiv miljøregulering, og fordi støtte til økologisk jordbrug gives på baggrund af en bred vifte af hensyn, foreslås det, at støtten til denne driftsform forøges.

Alligevel insisterede den daværende fødevareminister på, at "det er markedet, der skal trække omlægningen til økologisk produktion". Hun opfatter økologi som en nicheproduktion drevet af bestemte forbrugeres efterspørgsel, og hun lyder snarere som en markedschef, når hun siger, at væksten i økologisk produktion skal være markedsdrevet, og at der kun skal produceres økologiske varer, hvis de kan sælges.

Økologi som miljøpolitisk redskab

En anden tilgang er at betragte økologisk landbrug som et miljøpolitisk redskab og som et ele-

ment i en offentlig miljø-, sundheds- og kostpolitik. Jeg mener ikke, at ansvaret skal privatiseres over på de politisk bevidste forbrugere. Det er ikke en fair situation, at de både skal finansiere landbrugsstøtten og samtidig være nødt til at betale en ekstra merpris for at få de ordentlige varer i køledisken.

Et grønt landbrug er et samfundsanliggende, og miljøproblemer og fødevarekvalitet er for vigtige sager til at blive udliciteret til markedet og til forbrugernes indkøbsvogne. Der skal styres, - folkestyres. Hvis det økologiske landbrug fortsat skal have en central rolle i udviklingen af et egentlig bæredygtigt landbrug, bør fokus rettes mod de rammer og betingelser, som samfundet opstiller for fødevareproduktion.

Det er fair nok at støtte et erhverv, hvis der reelt produceres noget, som samfundet ønsker og som der ikke betales for på markedet. Eksempelvis vil støtte til et pesticidfrit eller egentligt økologisk landbrug fjerne kravet om merpriser og dermed den barriere, som afsætningen er for udbredelse af økologien.

EU's vandrammedirektiv presser sig på og forpligtiger Danmark til at sikre et rent vandmiljø i 2015. Et oplagt svar på disse krav er økologi.

Grøn markedsøkonomi

"Grøn Markedsøkonomi – mere miljø for pengene" er titlen på et regeringsudspil fra april 2003. Et af de hovedspor, der peges på, er økonomiske virkemidler som f.eks. miljøeffektive afgifter.

I maj 2003 roste OECD Danmark for at ville have mere miljø for pengene. Selv om overgødskningen er faldet dramatisk i Danmark, er den stadig dobbelt så stor som i andre EU-lande, og OECD's økonomer mener, problemet bør løses ved at indføre en skat på gødning. "For at begrænse de økonomiske omkostninger forbundet med landbrugets udledning af kvælstof vil det være passende at anvende økonomiske instrumenter i større grad, som for eksempel at indføre en skat på gødning afhængig af kvælstofindholdet", hedder det i rapporten.

Den ideelle løsning er at forbedre den økologiske driftsforms konkurrenceevne gennem pålægning af en miljø- og ressourceafgift på konventionelle varer. I realiteten er konventionelle fødevarer kun billigere end de økologiske, fordi princippet om, at "forureneren betaler", i høj grad afviges. Grunden til, at konventionelle fødevarer er billigere, er, at de negative effekter på naturen og de miljømæssige udgifter ved produktionen ikke er synliggjort og ikke regnet med i prisen.

Omprioritering af EU-midlerne

Realpolitisk er der måske mere perspektiv i at se på EU-støtten. Disse tilskudsordninger er sejlivede, og når der end ikke er vedtaget nogen startdato for at påbegynde støtteafviklingen, udskydes den nødvendige tilpasning. Derfor er der desværre fortsat udsigt til en række år med tilskudsordningerne.

I overgangsperioden, indtil støtten er faset ud, skal landbrugspolitikken i EU målrettes, så den understøtter natur-, miljø- og ressourcepolitikker. Støtten bør kobles med stærkere krav til staldindretning, en reel pligt til omstilling til skånsomme produktionsformer og med krav om meget større og sammenhængende naturindhold i landbrugslandskabet.

Bichel-udvalget kom i 1999 frem til, at en afvikling af pesticidanvendelse i landbruget ville koste 3,4 mia. kr. på årsplan. Prisen for en økologisk omlægning af dansk landbrug – hvor det forudsættes, at forbrugerne ikke betaler merpriser for de økologiske varer - er tidligere af Miljøministeriet og Statens Jordbrugsøkonomiske Institut blevet beregnet til 5,5 til 6 mia. kr. En tilsvarende analyse fra Teknologirådet viste i 1998, at det ville koste 9 mia. kr. at lægge hele landbruget om til økologi. I alle tilfælde er det et beløb, som er væsentlig mindre end den samlede årlige direkte og indirekte støtte på ca. 20 mia. kr. til dansk landbrug.

Integration mellem miljø- og landbrugspolitik skal afløse en tradition, hvor erhvervet henter tilskudskroner til frivillige MVJ-ordninger og til naturplaner spredt i fragmenterede stumper af skov og små isolerede og dårligt arronderede markstykker uden nogen nævneværdig effekt.

Meget mere miljø for pengene

Med afsæt i de klare udmeldinger fra Wilhjelmudvalget, Direktoratet for FødevareErhverv, Regeringens forslag om Grøn Markedsøkonomi, OECD og EU's vandrammedirektiv er det nærliggende at betragte landbrugsstøtten som et økonomisk virkemiddel og stille meget mere robuste, radikale og kontante krav om "mere miljø for pengene" i form af ekstensive og miljøskånsomme, pesticidfrie eller økologiske driftsformer.

Note 1.
Mere af samme skuffe – Læs artiklen "Landbruget på markedsvilkår" skrevet af Kaj til Miljøsk 30 eller se artikelsamling på www.kajlund.dk.

Værktøjskasse til kamp mod myndigheder

Tema

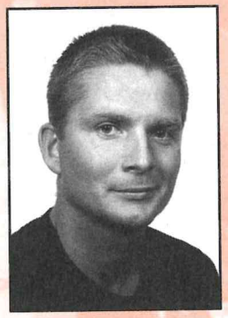

Af Dan Boding-Jensen,
Miljøaktivist

Hvis din nabo er svinebonde og du er træt af stanken – hvis din ynglingsmark er ved at blive anlagt til golfbane – hvis du opdager at kommunen er ved at udvide din vej til to spor – hvis det lokale industrikvarter larmer helt vildt og du er godt gal i skralden – så er det tid til handling!

Det kan måske virke lidt uoverskueligt at skulle lægge arm med en myndighed. Vreden kan animere og katalysere at man tager hul på opgaven men det kræver ofte stor tålmodighed og et langt sejt træk at nå i mål.

Det kan derfor være en fordel at finde en stærk alliancepartner som f.eks. en interesseorganisation eller en journalist som har erfaring og ressourcer(herunder bagland) til at forfølge sagen. Er man alene med sin sag er der dog en række redskaber som kan være en god støtte undervejs.

Hvor er der hjælp at hente?

Databasen www.cfje.dk/mediejura

Mediejura er et opslagsværk, der giver svar på juridiske spørgsmål om medier og journalistik. Du finder bl.a. love og regler, emneinddelt eksempler på tidligere afgørelser og emneinddelt svar på de mest gængse spørgsmål. Det gælder f.eks. dine muligheder for at opnå aktindsigt. Opslagsværket er opbygget med løbende vejledning således at man med lidt held kan undgå at tabe tråden. Der er ligeledes en spørgefunktion, hvor man modtager svar via e-mail.

Telefonhotline:

Oluf Jørgensen er afdelingsforstander på Danmarks Journalisthøjskole og tilbyder at svare på spørgsmål på hverdage mellem kl. 13 og 14. Enten via Journalisthøjskolen på telefonnr. 89 44 04 40 eller på hjemmearbejdsdage på telefonnr. 98 18 73 38. Respekter venligst det angivne tidsrum.

Vær naturens vagthund:

En kort guide i hvordan du selv kan fremme naturbeskyttelsen, når du færdes i naturen skrevet af Keld Sørensen, bragt i Miljøsk nr. 33

DN-håndbog 1999:

Håndbog som ligger på DN's hjemmeside skrevet til foreningens egne lokalgrupper men fuld af gode råd og relevant information, hvis sagen handler om lokale natur og miljøspørgsmål. Link ultimo september 2004: dn.inforce.dk/graphics/DN/DN_nyt/Sagsakter_DN/001895.pdf

En guide til større indflydelse:

Artikel af Lisbeth Rüdinger(jurist) som beskriver hvem som vedtager de forskellige regler og i hvilket omfang organisationer og enkeltpersoner har mulighed for at få indflydelse. Bragt i Miljøsk nr. 13

Klagevejledning vedr. svinefarme:

NOAHs landbrugsgruppe har lavet en vejledning som trin for trin guider dig frem til en kuvertklar klage. Du finder den på følgende link: www.noah.dk/landbrug/svineklage.doc

Indflydelse på lokale beslutninger:

Artikel af Lisbeth Rüdinger(jurist) som beskriver hvordan man kan påvirke de beslutninger som træffes lokalt af amt eller kommune. Bragt i Miljøsk nr. 14.

Ny bog

"Det handler om ytringsfrihed", Oluf Jørgensen forklarer med udgangspunkt i en række konkrete eksempler de vigtigste regler, der gælder for medier og journalistik. Bogen er forsøgt struktureret efter de enkelte faser i det journalistiske arbejde med kilder, research og publicering.

Myndigheder:

Det kan måske virke lidt bagvendt men en række myndigheder og især enkelt ansatte vil ofte være behjælpelig med at skaffe ny ammunition eller fornyet overblik i sagen. De kan dog være tilbøjelige til at undervurdere mulighederne for at opnå noget, mangle ideer til nye angrebsvinkler eller bagatellisere sagens betydning.

Ovenstående til inspiration – god kamp!

Anmeld en bog

Miljøsk inviterer hermed vores læsere til at anmelde en af nedenstående publikationer. Anmeldelsen vil blive bragt i næste nummer og anmelderen får lov at beholde bogen som belønning.

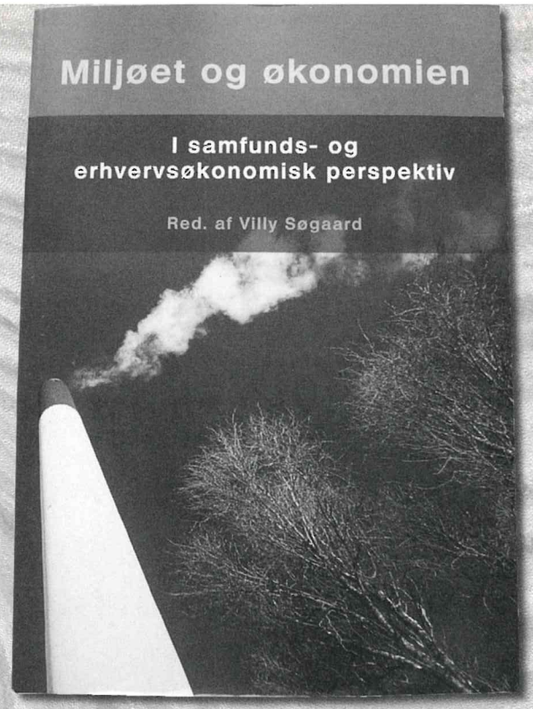

»Miljøet og økonomien i samfundsmæssigt og erhvervsøkonomisk perspektiv« Red. af Willy Søgaard, Syddansk Universitetsforlag, 2004

»Miljøhåndbok for festivaler og utearrangementer« af Hanne Bjørseth; Grip 2004

»Det handler om ytringsfrihed - Mediejurea« af Oluf Jørgensen, Ajour 2004

»Bondelandets fauna« Carl Wesenberg-Lund, BæreDygtighed 2004

»Bæreklang, Sange for Bæredygtig udvikling« Økonet 2004

Guld eller grønne skove

Et debathæfte om miljøøkonomi

- Vi skal have mere miljø for pengene. Det er et efterhånden ofte hørt slagord i miljødebatten. Men bag ordene gemmer sig et natursyn, som går ud fra, at alt kan gøres op i penge. Ved hjælp af såkaldte miljøøkonomiske beregninger skulle vi kunne opgøre de økonomiske fordele og ulemper ved at påvirke vores miljø – positivt eller negativt. Når tallene så er lagt sammen får vi let og elegant svaret på, hvad der bedst kan betale sig for samfundet. Skal vi f.eks. bevare et naturområde eller skal vi bygge en motorvej igennem det? Skal vi genbruge papir og aluminiumsdåser eller brænde det af? Det er ikke let at sætte et prisskilt på natur og miljø, selv ikke når vi taler om små og begrænsede problemer. Og det bliver endnu sværere, ja faktisk umuligt, når vi begynder at arbejde med de store, globale problemer.

Målet med dette debathæfte er, at læseren bliver i stand til at trænge ind bag de mange "sandheder" om, hvad der kan betale sig og ikke betale sig, som vi får kastet i hovedet via medierne. Sandheder, som i stigende omfang bygger på miljøøkonomiske beregninger.

Hæftet er velegnet til brug i samfundsfag til at belyse forskellige dele af økonomien fra markedsmekanismer til bæredygtighed og etik. Det vil også være velegnet til tværfaglige undervisningsforløb om miljøregulering, bæredygtighed og natursyn. Hæftet henvender sig primært til gymnasier, HF, de ældste folkeskoleklasser, tekniske skoler og handelsskoler, men det vil også være velegnet som udgangspunkt for debat i højskolesammenhæng.

Hæftet er på 16 sider og gennemillustreret med grafik, fotos og tegninger. Hvert opslag indeholder en introduktionstekst samt et antal tekst- og grafikbokse, der understøtter og udbygger introduktionsteksten. Ved bestilling af et klassesæt (30 stk.) medfølger link til en lukket, webbaseret lærervejledning, som indeholder uddybende tekster til hæftets problemstillinger samt forslag til forskellige øvelser, som kan bruges i sammenhæng med hæftet.

»Når tallene så er lagt sammen får vi let og elegant svaret på, hvad der bedst kan betale sig for samfundet. Skal vi f.eks. bevare et naturområde eller skal vi bygge en motorvej igennem det?«

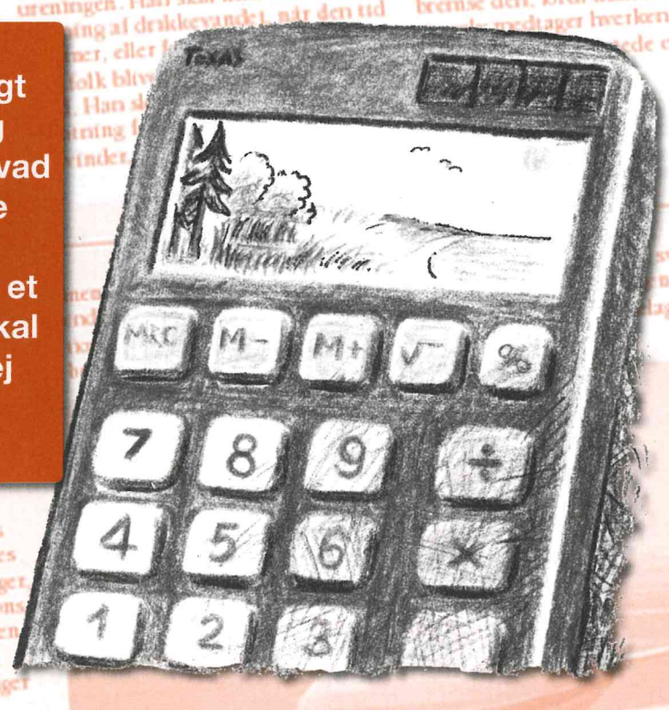

»Skal vi genbruge papir og aluminiumsdåser eller brænde det af?«

Foto: Jakob Jespersen

Miljø kort

Af Pernille Hagedorn-Rasmussen

Detailhandlen går foran

EUREP GAP er et initiativ, der blev startet i 1997 af en række detailhandelskæder, der er gået sammen i Euro Retailer Produce Working Group (EUREP). Initiativet var en reaktion på bla. BSE, bekymring om pesticidrester og introduktionen af GMO i landbrugsproduktionen. EUREPGAP tager hensyn til miljø, fødevaresikkerhed, produktionsforhold, arbejdsmiljø og kvalitet. Målet har været at etablere en række retningslinier for god landbrugsmæssig praksis (Good Agricultural Practices –GAP) og derved skabe sikkerhed for detailhandlen og forbrugere. Der bliver certificeret efter internationale standarder. Flere Detailhandelskæder herunder det svenske ICA kræver at deres leverandører som et minimum skal være certificerede og dermed have et officielt godkendt kvalitetsmærke, der garanterer rimelige produktionsforhold for jord, dyr og mennesker. Bliver Netto de næste??? Se www.eurep.org.

Ansvarlig lokal Agenda 21?

I juni 2004 stod Aalborg, sammen med en række europæiske organisationer, bag konferencen Aalborg +10. Formålet var at følge op på Aalborg Charteret og inspirere europæiske kommuner til at gå endnu længere i arbejdet med lokal Agenda 21.
Resultatet af konferencen blev "The Aalborg Commitments", der er en lang række af opgaver som de kommuner, der underskriver forpligter sig til at gøre. Opgaverne er opdelt i ti områder, der alle har relation til den oprindelige lokal Agenda 21 i Rio eller de aftaler, der blev lavet i Johannesburg i 2002. Det er f.eks. Ansvarlig ledelse, ansvarligt forbrug og livsstil, bedre mobilitet – mindre trafik og social lighed og retfærdighed.

Foreløbig har knap 110 byer underskrevet "The Aalborg Commitments". Aalborg er foreløbig den eneste danske by, der har underskrevet.
Hvorfor mon egentlig det??
Læs på www.aalborgplus10.dk

Friends of the Earths dinosaur tour

Den kæmpe store dinosaur, der er sammen sat af forskellige forstenede kulstofforbrændende maskiner har nu været i 50 byer over hele Europa. Den startede sideløbende med konferencen Global Conscience på Christiansborg den 23-24 maj i år. Her opstillede NOAH, sammen med Friends of the Earth Europe den 10 m høje "Climate Killer Dinosaur" på Christiansborg Slotsplads. Efter en lang rejse – til mere end 50 europæiske byer er dino-touren sluttet i oktober. Der vil dog fortsat være mulighed for at møde dinoen til forskellige Friends of the Earth aktiviteter det næste år, da Klimaforandring også i 2005 vil være hovedkampagnen for organisationen. Læs mere: www.foeeuropa.org

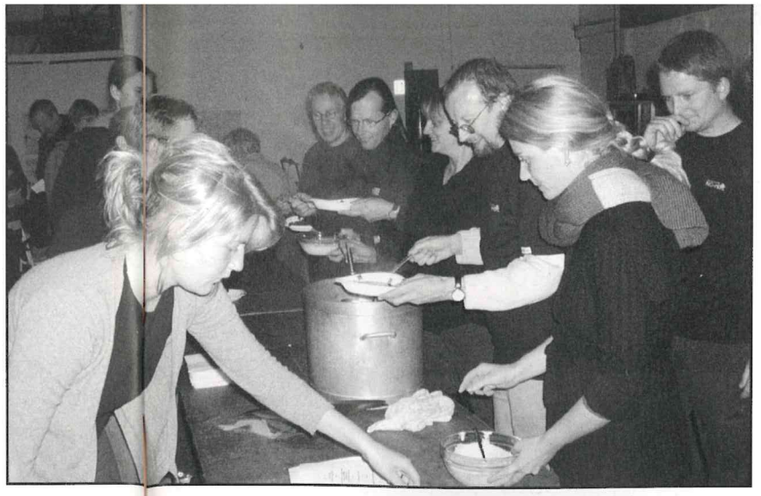

NOAH stod for den 'social-kulinariske festbuffet' på det sociale forum

Miljøsk nr. 37 december 2004
ISSN 1395-489X
Oplag 1500 eksemplarer.

Miljøsk udgives af Miljøbevægelsen NOAH og henvender sig til alle, der synes, at ødelæggelsen af miljøet er en alvorlig sag. Miljøsk samler op på nyhedsmediernes miljødebat og bidrager til den visionære diskussion af, hvilken vej udviklingen på miljøområdet kan og bør tage. Artikler i Miljøsk giver ikke nødvendigvis udtryk for Miljøbevægelsen NOAH's holdning.

Udgiver
Miljøbevægelsen NOAH
Nørrebrogade 39 1.tv
2200 København N.
Telefon: 35 36 12 12
Telefax: 35 36 12 17
E-mail: Noah@noah.dk
Hjemmeside: www.noah.dk
Postgiro: 5 56 00 39

NOAH

Redaktion og layout
Dan Boding-Jensen(ansv.), Pernille Hagedorn-Rasmussen, Ole Emmik Sørensen, Sebastian Bergstrøm og Jakob Jespersen.

Redaktionskomité
Henrik Wejdling, Ia Brix Jensen, Lennart Emborg, Ann Vikkelsø, Jens Hedelykke Pedersen og Lis Husmer.

Abonnement og løssalg
Miljøsk udkommer fire gange om året. Abonnement og løssalg ved henvendelse til NOAH på telefon 35 36 12 12. Årsabonnement (4 numre): 195,- kr. Virksomheder, institutioner o. lign.: 355,- kr. Løssalg, 50,- kr pr nummer. Ældre numre kan købes, så længe lager haves. Klassesæt á 30 stk. (samme nummer) kan købes for 250,- ekskl. porto.

Flytning og reklamation
Meddelelse om flytning og reklamationer vedr. leveringen bedes rettet til NOAHs sekretariat.

Tryk
Tryksagen er mærket med det nordiske miljømærke Svanen. Det garanterer officielle miljøkrav udfra tryksagens livscyklus.
Trykt med planteolie-farver på miljøgodkendt FSC-papir af SvendborgTryk.
Tryksagen kan genbruges.
ISO 14001 miljøcertificeret.

NORDISK MILJØMÆRKNING 541 - 072 Tryksag

FSC
Mindst 17,5 % af fibre anvendt ved fremstilling af dette papir kommer fra skove certificeret af uafhængig tredjepart jævnlier reglerne for Forest Stewardship Council (FSC).
Certified by SmartWood SW-COC-727
FSC Trademark © 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Skriv til Miljøsk!
Miljøsk modtager gerne relevante artikler og kommentarer fra læserne. Kontakt redaktionen og få et eksemplar af vores skrivevejledning. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Forside
Tegner: Søren Bjarke; kollage: Jakob Jespersen